

זעומקו של מקרא

דברי עומק
בפרשת השבוע ובמועדים

נח
ה'תשפ"ה
מהדורה מורחבת

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות

לטל': 052-7675895

גור-אריה צור

מודיעין עילית.

ניתן להצטרף לתפוצת מייל

דוא"ל: leshem895@gmail.com

לעומקו של מקרא נח

גָּרַךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט. וּלְכֹן, אַע"פ שְׁבַא־בְרָהֶם גַּם נִכְפַּל שְׁמוֹ: {בְּרֵאשִׁית כה, יט} וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן-אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת-יִצְחָק: כֹּל מֵה שֶׁנִּכְפַּל הוּא עֲבוּר בְּנוֹ, וְלֹא עֲבוּר עֲצֻמוֹ. וְלְכֹן מִשְׁבַּח הַכְּתוּב: כִּי יִדְעֻתָיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת-בְּנָיו וְאֶת-בֵּיתוֹ אַחֲרָיו.

וְאֵילּוּ בְּנֵה, שֵׁם וְתֵרַח, הֵגֵם שְׁהִיו צְדִיקִים כִּנ"ל, לֹא צִוּוּ אֵת תּוֹלְדוֹתֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם. וְאֲשֶׁר עַל כֵּן נִכְפַּל שְׁמֵם, שֶׁכִּבִּיכּוֹל תּוֹלְדוֹתֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים הֵם לְעֲצֻמָּם. לְכֹן נִכְפַּל אֶלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ, אֶלֶּה תּוֹלְדֹת שָׁם שָׁם וְאֶלֶּה תּוֹלְדֹת תְּרַח תְּרַח. לְעֲצֻמָּם וְלֹא לְדוֹרוֹתֵיהֶם. עַד שֶׁקָּם אַבְרָהָם וְהִנְחִיל לוֹ וְלְדוֹרוֹתָיו.

את שם את חם ואת יפת. (ו, י')

פִּירֵשׁ רַש"י (בְּסוּף בְּרֵאשִׁית) וְהֵלֵא יֵפֶת הוּא הַגְּדוֹל. אֵלֵא בְּתַחֲלִילָה אֵתָה דוֹרֵשׁ אֵת שְׁהוּא צְדִיק. וְהַקְּשֵׁה הַשְּׁפֵתִי חֲכָמִים וְלַחֲשׁוֹב יֵפֶת לְפָנָי חֵם. וְתִירֶץ בְּשֵׁם הַמַּהֲרֵשׁ"ל שֶׁלֹּא רָצָה לְהַפְסִיק בְּסוּד הַתּוֹלְדָה.

אֶלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צְדִיק תָּמִים הָיָה בְּדוֹרָתָיו וְגו' (ו, ט')

אֶלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ. יֵשׁ לִיתֵן טַעַם מְדוּעַ נִכְפַּל שְׁמוֹ שֶׁל נֹחַ. וְכֵן שֶׁל שָׁם: אֶלֶּה תּוֹלְדֹת שָׁם שָׁם בֶּן מֵאֵת שָׁנָה (יא, י'), וְכֵן שֶׁל תְּרַח: וְאֶלֶּה תּוֹלְדֹת תְּרַח תְּרַח הוֹלִיד אֶת אַבְרָם, (יא, כו').

וּבַמְדַרְשׁ רַבָּה (פֶּרֶשֶׁה לַח), מוֹבָא, אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא, כָּל מִי שֶׁנִּכְפַּל שְׁמוֹ יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּיָה וְלְעוֹלָם הַבָּא, וְעוֹד שָׁם שְׁעֵשָׂה תְּרַח תְּשׁוּבָה שְׁנֵא' לְאַבְרָהָם וְאֵתָה תְּבֹא אֶל אַבְרָהָם בְּשָׁלוֹם.

וְיֵשׁ לְשֵׁאוֹל, מְדוּעַ אִם כֵּן לֹא נִכְפַּל שְׁמֵם שֶׁל אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, וְשֵׁאֵר הַצְּדִיקִים בְּסוּמוֹךְ לְהוֹדְעַת תּוֹלְדוֹתֵיהֶם.

וְלְעוֹמְקוֹ שֶׁל מִקְרָא יֵשׁ לּוֹמַר, שֶׁכָּאֵן גִּילָה הַכְּתוּב תּוֹקֵף עֲבוֹדַתָּם וְצְדִיקוֹתָם שֶׁל אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב כִּנְגַד הַדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים.

שֶׁכֵּל תּוֹקֵף עֲבוֹדַתָּם שֶׁל הָאֲבוֹת הַק' הִיָּה כַּמְבוֹאֵר בְּאַבְרָהָם בְּפֶר' וִירָא (יח, יט) כִּי יִדְעֻתָיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת-בְּנָיו וְאֶת-בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ

לעומקו של מקרא נח

בו הבורא ית'. לכן כתיב: פִּי הַשְּׁחִית כָּל
בְּשָׂר.

= אֶת הָאֱלֹקִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ (ו, ט')

פירש רש"י, נח היה צריך סעד
לתומכו שנאמר אֶת האלהים התהלך
נח, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך
בצדקו מאליו שנאמר אשר התהלכתני
לפניו (כד, מ').

ועוד מביא רש"י שני אופנים לתיבה
הַתְהַלֵּךְ. לשעבר, כמו בנח, ולעתיד
כבאברהם, קום הַתְהַלֵּךְ (שם יג, יז).

ולעומקו של מקרא יש לומר, שנח
היה צריך סעד לתמכו מא' ועד ת',
ונרמז בתיבה אֶת הָאֱלֹקִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ,
ואע"פ שנאמר כביכול בלשון עבר, הרי
יש להבין גם מלשון ציווי, ויבאר
הכתוב כיצד היתה התמיכה, שהיה
צריך לעוררו על כל צעד ושעל ולומר
לו הַתְהַלֵּךְ הַתְהַלֵּךְ, הַתְהַלֵּךְ.

ובאברהם הוא אומר האלקים אשר
התהלכתני לפניו. מאי לפניו,
שהתהלכתני לפניו עוד לפני שאמר לי.
בהתעוררות עצמית.

ולעומקו של מקרא יש לומר, שלכן
אמר יפת לבסוף, שאף שנראה צדיק
יותר מחם, הרי הוא קשה ממנו.
ודורותיו יוכיחו שרצו המתיוונים
לשמד את ישראל. והמחטיאו קשה מן
ההורגו. לכן הוזכר חם לפני יפת ויפת
נזכר רק לבסוף.

פִּי הַשְּׁחִית כָּל בְּשָׂר אֶת דְּרָכּוֹ עַל
הָאָרֶץ (ו, יב')

הַשְּׁחִית כָּל בְּשָׂר. יש ליתן את הדעת
מדוע נקט הכתוב דוקא בשר. הַשְּׁחִית
כָּל בְּשָׂר. והרי יכול לומר השחית כל
אדם או השחיתו כל הבריות וכו'. אלא
יש לומר כי ההשחיתה מן הבשר היא,
ולא מן הנשמה. שהנשמה היא ממה
שנפח בו הבורא ית', ככתוב [בראשית
ב, ז'] וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשָׁמַת חַיִּים, ולכן
ההשחיתה היא לא מרוח אפיו של ה' ית'
אלא מצד הבשר, וכפי שנאמר בַּשָּׂגֶם
הוא בְּשָׂר. [בראשית, ו, ג']. וכן נאמר
[בהאזינו, לב, ה'] שָׁחַת לוֹ לֹא פָגְנוּ
מוֹמָם ופירש רש"י, כתרגומו חבילו
להונן ולא ליה. שחת לעצמו ולבשרו
ולא לקב"ה, שההשחיתה היא מצד
הבשר ולא מצד הנשמה הטהורה שנפח

לעומקו של מקרא נח

בענין זה **ארץ** ולא אדמה, מלשון לְרֵצוֹת עבד את אדוניו. וכעין שאמר [שמות לב, לד'] וּבְנֹם פְקֹדֵי וּפְקֹדֵי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם.

ועוד, כאן גילה רחמיו המרובים, שאינו חפץ במות המת כי אם בשובו מדרכו וחיה. כי מה האדמה אין לה השחתה, אף האדם, משעשה תשובה, אין לו השחתה.

ועוד יש לומר שכך אמר: הנני משחיתם את **הארציות** שבבריות. וחכה עשרה דורות אולי יזנחו את ארציותם ויתעוררו לרוח הממללא שבתוכם. עד שבא נח שהכתוב מעיד עליו שהוא **איש האדמה**. דייקא נמי: **איש הארץ לא כתיב**, אלא **איש האדמה**, וכפי שיבואר לקמן שאדמה מבטאת את **החלק הרוחני שבארציות**. שכן ממנה נברא האדם, שיהיה בעל רוחניות מעבר לגשמיותו. ומשראה את נח מתחבר לאדמה ולא לארץ, אמר הנני משחיתם את הארץ. את חבורם לארץ. וזה שאמר ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה. שהאד הוא הרוח של האדם, יפרד מן הארציות וישקה בטלליו את הרוחניות שבאדמיותו. ואז תתגלה פנימיותו. לכן אמר פני האדמה. כי כמים הפנים

ומה שאמר לו הקב"ה לאברהם [בראשית יג, יז] **קום התהלך בארץ** אין זה מצד שהיה צריך תמיכה, אלא כפי שאמרו חכמים [גמ' מכות כג.]. אין מְזַרְזוּ אֶלָּא לְמִזְרֵזוּ.

והנני משחיתם את-הארץ (ו'יג')

פירש רש"י לשון ראשון: את הארץ. כמו מן הארץ.

לשון שני: את הארץ **עם** הארץ. שאף שלשה טפחים של עומק המחרישה נמוחו ונטשטשו.

כלומר שעם השחתת הארץ הנני משחיתם. **ויש לשאול**, הרי הארץ והשמים קיימים לעולם, ואינם נשחיתים? שהרי כך מבואר בפרשת האזינו, שהקב"ה מעיד בנו עדים שקיימים לעולם. אלא שהשחתה זו לארץ היא זמנית, כדי שיאבדו כל עושי עוולה. ולכן רק ג' טפחים של עומק המחרישה נמוחו ונטשטשו.

ועוד יש לשאול: הארץ מה חטאה. אלא **לעומקו של מקרא** יש לומר, שכאן נפרע מן הארץ שלא הוציאה עץ פרי אלא רק עץ עושה פרי. ונקראת

לעומקו של מקרא

נח

עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי-גֹפֶר וְגו' וְכַפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבַּיִת וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר: (ו,יד')

על דרך הרמז ובשימת לב יש לומר כי התיבה היתה כמין **עולם קטן**. וכשם שהעולם מתנהל על ידי מידותיו של הקב"ה, וכל מידותיו אינן אלא **מידה כנגד מידה**, כן התנהלה התיבה במידה של **מידה כנגד מידה**.

כנגד מה שגזלו וחמסו זה מזה, ולא נהגו בחסד וברחמים, יהיו **צריכים לנהוג זה עם זה בתיבה בחסד ורחמים**, ותחת היותם כופרים **בחסדיו של מקום**, יהיו צריכים להיות **תלויים בתיבה בחסדי המקום**, ותחת אשר השחית כל בשר וכו' נאסרו בתיבה על **פריה ורבייה**.

והנה המבקש **כפרה על כפירתו** צריך להיות **תוכו כבדו**. לכן אמר **מבית ומחוץ בַּכֹּפֶר**. והוא בדרך של לשון נופל על לשון. שכנגד **הכופרים** בחסדי המקום, מבית ומחוץ, צריך לכסות מבית ומחוץ את **הגֹּפֶר בַּכֹּפֶר**. שגפר הנכתבת באות **ג'** תרמוז על **ג'** שהוא מלשון **גזל** ומלשון **ניאוף**, גי'פּתא. והמילה **כֹּפֶר** בכ' הוא מלשון **כפוף**. לכפוף את גבהות לבו שהביאה

לפנים. שתהיה פנימיותו המתגלית עולה ונבדלת מן הארציות, ומשקה את אדמיותו והרי הוא כל יום כנברא מחדש על ידי בוראו.

ואשר על כן אומר הנביא [יחזקאל לד,לא'] [אדם אתם. ודרש רשב"י [יבמות סא.]. אתם קרויין אדם. שאתם מעלים את **האד** שבכם מתוך ארציותכם ומשקים את **אדמיותכם**, להיות לכם פנימיות של ה"מה". של מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה ולאהבה אותו מתוך פנימיותך, מתוך **פני האדם** אשר על כל **פני האדמה**. וזה שהעידה התורה על משה רבנו הענו **מכל האדם** אשר על **פני האדמה**, כי צירף את ה"אד" יחד עם אומרו ונחננו "מה", ובזה הגיע לדרגה כזו של ענו מכל האדם, באשר היה עולה מן הארציות להשקות בענותנותו את כל **פני האדמה**, כל **פני האדם** וכל **בני האדם**. ולזה אמרו אדם אתם. אתם קרויין אדם ואין אומות העולם קרויין אדם.

ואשר על כן אמר הכתוב הנני משחיתם את הארץ, כדי שיניחו לארציותם וידבקו באד העולה מן הארץ להשקות פני אדמיותם.

לעומקו של מקרא נח

יצוהו אלקיו. אך ללא התעוררות מעצמו. ותפילה צורך פנימי והתעוררות פנימית גדולה היא. וזה בדרגת אברהם ימצא ולא בדרגת נח.

ועל דרך הצח האמר, שתדמוז הפרשה לכחה של תפילה. שכן דרך המתפלל לעיין בתיבה הכתובה לפניו. ועל פי נקודותיה להפוך אותה להברה מדוברת על ידי נפחת הרוח וקריאת הגרון וגלגול הלשון. ועל ידי צירוף הברה להברה, נוצרת המלה. אותה מלה העולה לפני כסא הכבוד לפני קונה.

ונח, שמידתו כנ"ל היתה נייחא, גם תיבתו על פני המים היתה נייחא, וכן תיבות תפלותיו היו כולן נייחא, ועדן לא נהפכה אצלו התיבה להברה, וההברה לא הפכה למלה. וזה שנרמז בהיותו צדיק תמים, שאמרו שנולד מהול, ולא הוצרך למעשה המילה, הנמשלת למלה בלשון נופל על לשון.

ולעומקו של מקרא, נח לא זכה כאברהם למלל מלה, אלא נשאר בתיבה ללא מלה. לכן לא השכיל להתפלל על דורו. אבל באברהם, הפכה התיבה להברה, שהיא חלק בלתי

להשחתה. והכפיות קומה תכסה על פשעי הגזילה והניאוף הבאים מן הגבהות. והכ' במילואה היא כ'פ'. שהוא ר"ת כל פה. שעל ידי התיבה הנרמזת לתיבה המדוברת, כל פה לך יודה. והג' של הניאוף והגזל ייהפך לג' של גמילות חסדים כפי שהיה בתיבה.

וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אִתָּהּ (ו, טו')
וְזֶה. לא כאברהם שהתפלל על אנשי סדום, נח, אע"פ שהכתוב מעיד על צדיקותו, אינו מתפלל על אנשי דורו. ואשר על כן ירד מגדולתו שניתנה לו בתחילה שקראוהו בקריאת חיבה של נבואה זה ינחמנו. כמו זה הדבר אשר צוה ה'. ונח ירד מדרגה של נבואה, לדרגה של עשייה. וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אִתָּהּ. והוא הסעד והתמיכה שהיה צריך לקבל מאלקיו להצלת דורו.

ויש אמנם להתבונן, מדוע לא יתפלל נח על אנשי דורו. והרי התורה העידה כי הוא צדיק תמים.

אלא צריך לומר, שמידותיו רמוזות לו בשמו. נח. שכל הוויתו היא נייחא. צדיק תמים אשר יעשה ככל אשר

לעומקו של מקרא נח

הנקרא **מאיילא** לרמוז שהיה צריך כוחות נפש להוציא עצמו מן התיבה שנאמר: **נִצְאָ-נֹחַ**. שהטעם במילה ויצא אינו טפחא (טרחא) שהוא טעם מפסיק, אלא **מאיילא** הדומה אמנם במראהו לטיפחא אך בניגוד לטפחא **מאיילא** הוא טעם מחבר, והוא נקרא כמלה אחת: **נִצְאָ-נֹחַ**, ושם הטעם יעיד עליו שהיה צריך כוחות ותעצומות להוציא עצמו מן התיבה, כי היה פְּגָבֵר **אֵין אֵיל**, שכן **מאיילא** ידמה ללשון **אֵיל** שהוא לשון כח ככתוב [תהלים פח,ה'] **נְחֹשֶׁתִי עִם יוֹרְדֵי בּוֹר הָיִתִּי פְּגָבֵר אֵין אֵיל** ופירש רש"י שם: **אֵין אֵיל** אין כח, כמו: [תהלים כ,ח'] **אֵילוֹתַי לְעֹרְתִי חוֹשֶׁה ופִירֵשׁ רִש"י שם: פְּחִי** כמו (פח) **הָיִתִּי פְּגָבֵר אֵין אֵיל** וכמו **לֶשׁ-לְאֵל גְּדִי** (בראשית ל"א,כט') ופירש רש"י שם: **יש כח וחיל בידי וגו'** ולא היה לנח **אֵילוֹתוֹ** עמו. לכן מוטעם **נִצְאָ-נֹחַ** בטעם **מאיילא**.

ואשר על כן לא פעלה עליו התיבה דבר ונשאר **נייחא**, וכשמו כן הוא, כאילו נָח ומכונס עדיין בתיבתו.

נְאֻמֵי הַנְּבִיא מְבִיא אֶת הַמַּבּוּל מִיָּמֵם עַל הָאָרֶץ (ו,יז')

נפרד משמו. **אברהם**, המרמז על הברה **וההברה למלה**, והמלה לתפילה. לכן זכה אברהם ל**מַצְנוֹת המילה**. שבזה הוציא את התיבה ואת ההברה אל הפועל של המילה. ואף כי מילתו היתה בערוב ימיו, הרי **חכה כל ימיו** לציווי ה' בבחינת מתי יבוא לידי ואקיימנה. והרי זה יסוד התפילה. לצפות תמיד **מתי תבוא לידי התפילה**, ואקיימנה. וכפי שאמר ר' יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו. (ברכות כא,א).

ואשר על כן אברהם התפלל על אנשי דורו, ונח לא השכיל לעשות כן, ונשאר **בתיבתו**. ואף כי יצא ממנה, **בעל-כרחו** יצא ממנה, כפי **שבעל כרחו** נכנס אליה, וכפירוש רש"י על הפסוק (ח,יז') **כָּל-הַחַיָּה אֲשֶׁר-אֶתְּךָ וְגו' (הוצא) הִצֵּא אֶתְּךָ**. הוצא כתיב **הִצֵּא קרי**, אמור להם שיצאו, הוצא, אם אינם רוצים לצאת הוציאם אתה.

ולעומקו של מקרא יש לומר שְׁפָנָן הכתוב גם לנח עצמו. שנאמר הִצֵּא אֶתְּךָ. שאם גם הוא לא ירצה לצאת יוציא עצמו בעל כרחו. אלא שדבר הכתוב לשון כבוד לנח, שנאמר הִצֵּא אֶתְּךָ.

ועל דרך הרמז והצח, יבוא הטעם

לעומקו של מקרא נח

הנני נאני. לכן אמר **נאני הנני מביא**
את המבול מים על הארץ.

ובפרקי אבות (פרק ה, משנה ב') שנו:
עֲשֶׂה דורות מאדם ועד נח, **להודיע**
כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות
היו מקעיסין ובאין עד שהביא עליהם
את מי המבול.
וכן עשה דורות מנח ועד אברהם,
להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל
הדורות היו מקעיסין ובאין, עד שבא
אברהם וקבל עליו שכר כלם.

והינן בה, להודיע כמה ארך אפים
לפניו, להודיע למי. אם לעשרה דורות
ראשונים, הרי לא קבלו ממנו, ומה שבח
יש כאן. אם לעשרה דורות שניים גם
לא קבלו ממנו, **פרט לאברהם שאינו**
ממנין הדורות שהכעיסו לפניו. שהרי
לא רק שלא הכעיס לפניו, אלא שפך
את כעסו, וגילה אהבתו עד שקבל שכר
כולם. אלא על כרחך באה המשנה
להודיע לאברהם כמה ארך אפים
לפניו, כדי שיבוא ויקבל שכר כולם.

הנני מביא. כאן לימד הקב"ה את
נח כיצד להיות בעל ענוה ובהכנעה
ובזריוות של התעוררות פנימית. **הנני.**
כך אמר אברהם כשקראתיו, אברהם
אברהם ויאמר **הנני.** משה משה ויאמר
הנני.

נאני הנני. ובשימת לב לעיל (פסוק
יג') לא אמר **נאני הנני** אלא **הנני**
בלבד: קץ כל-בשר בא לפני וגו' **והנני**
משחיתם את-הארץ.

ואשר על כן יש לומר על דרך הסוד,
שכאן צירף שם קדוש הנקרא **אני,** והוא
כינוי להקב"ה, והוא שם המלאך
הממונה על השגחת ה' בארץ **ברתמים.**
הוא השם היוצא מן הפסוקים ויסע ויבא
ויט (שמות פרק יד פס' יט-כא') והוא
של ע"ב שמות, אשר כולם חסד
ורחמים. וכשם שאומרים בהושענות
אני והו הושיעה נא. וצירפו להבאת
המבול לשותף **רחמים בדין.**

ובאומרו נאני, עם ו' הראהו
ענותנותו, שמשותף עצמו עם מלאכיו
הק' ולכן אמר **נאני.** בוו' החיבור.
ובדרך של סרסוה ודרשהו ובדרך של
אל תקרי. אל תקרי **נאני הנני,** אלא

לעומקו של מקרא

נח

עבר, פלג רעו שרוג, נחור, תרח.
שאברהם לא היה נחשב בין הדורות
שהכעיסוהו להקב"ה.

מה שאין כן בעשרה דורות
הראשונים, בהם נחשב גם נח בין
העשרה דורות שהכעיסוהו: אדם, שת,
אנוש, קינן, מהללאל, ירד, חנוך,
מתושלח, למך, נח.

היוצא, איפוא, שנה נחשב לכאן
ולכאן. העשירי מעשרה דורות
הראשונים: אדם, שת, אנוש, קינן,
מהללאל, ירד, חנוך, מתושלח, למך,
נח. **והראשון מעשרה דורות השניים:**
נח, שם, ארפכשד, שלח, עבר, פלג רעו
שרוג, נחור, תרח.

ויש ליתן טעם במה הכעיס נח
להקב"ה, והרי מצא חן בעיניו וכו'.
ושמא יש לומר דהיא הנותנת. לאחר
שהכתוב מעיד מציאת חן בעיני ה' אשר
קראו צדיק תמים, **לא נכנס לתיבה עד**
שדחקהו המים. וכפירוש רש"י
מאמין ואינו מאמין.

וגם לאחר המבול, לאחר ראותו את
כל הנסים הגלויים בתיבה, הלך וקלקל
ביינו. ויש מאבד עולמו בשעה אחת.
לכן נחשב נח לכאן ולכאן. העשירי

ותויו"ט פירש במשנתנו, בשם דרך
חיים: דָּבָר זֶה הוּא מוֹדִיעַ לָנוּ כִּמְהָ הַשֵּׁם
יִתְבָּרַךְ אַרְךְ אַפְיָם.

ולדקדוק דבריו יש לומר שכך היא
כוונת התויו"ט, שהקב"ה מודיע לנו
במשנה זו דרך אברהם אבינו כְּמָה אַרְךְ
אִפְיָם לְפָנָיו.

דייקא נמי, ממה שְׁשָׁנְתָה המשנה: עד
שָׂבָא אַבְרָהָם וְקָבַל שְׂכָר כְּלָם. מאי
וְקָבַל, קרי ביה: וקבל עָלָיו, שקבל
עָלָיו להודיע לדורות הבאים אחריו
כְּמָה אַרְךְ אִפְיָם לְפָנָיו. ככתוב
(בראשית יח, יט) פִּי יִדְעָתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר
יִצְנֶה אֶת-בְּנָיו וְאֶת-בְּיָתוֹ אַחֲרָיו. ומה
שקבל שכר כולם, נכלל במה שנאמר
לאברהם בהמשך הפסוק: לְמַעַן הָבִיא
ה' עַל-אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר-דָּבָר עָלָיו.
ועל דרך הצח יש להוסיף: לְמַעַן הָבִיא
ה' עַל-אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר-דָּבָר עָלָיו
בעבור מה שקבל עָלָיו להודיע לדורות
הבאים אחריו כְּמָה אַרְךְ אִפְיָם לְפָנָיו.

ובשימת לב, וכפי הוזכר לעיל:
עשרה הדורות השניים אינם כוללים
את אברהם: נח, שם, ארפכשד, שלח,

לעומקו של מקרא נח

ועשרה דורות השניים: נח, שם, ארפכשד, שלח, עבר, פלג רעו שרוג, נחור, תרח סימנם:

נשם(נח שם), אש עפר שג(א)ת,

ויהיה שג(א)ת, ללא א' להודיע כי אברהם אינו בכלל הדורות המכעיסים.

וכאומרו לאברהם: באשר נשמת סיפורי ההשגחה והחסד מנתן ונשם, (שאברהם היה בן נ"ח כשמת נח, ובן ג' הכיר את בוראו נמצא חי כל השנים האלו בזמנו של נח, ואולי אף שמע תולדותיו על ברכיו, וכן תספר הגמ' במסכת סנהדרין קח: על דו שיח בין אליעזר עבד אברהם ובין שם בן נח, זה יספר על עפר מלחמת המלכים וזה יספר על החסד שנעשה בתיבה)

ובאשר שנתא מלסגוד לאש ולעפר, ונהיו בידך כחומר ביד היוצר. כגון **האש** שהושלחת אליה באור כשדים לא יכלה לך, **והעפר** שהשלחת על כדרלעומר במלחמת המלכים הפך מידך לתצאים וחרבות.

ויש לשאול מדוע לא קא חשיב התנא של משנתנו הנ"ל, גם לעשרה דורות של קין, שהיו במקביל לעשרה דורות שמאדם ועד נח. והם:

מעשרה דורות הראשונים והראשון מעשרה דורות השניים.

ועל דרך הצת, והרמז, וכפי שדרשו תינוקות של בית רבן, על האותיות **ס'ע' סימנים עשה** בתורה וקנה אותה, יהיו ראשי תיבות של כל הדורות מרמזות על נח ועל אברהם.

עשרה דורות ראשונים אדם, שת, אנוש, קינן, מהלאל, ירד, חנוך, מתושלח, למך, נח סימנם:

אש אקם יחמל נח.

וכאומרו: מיסוד האש תבוא נקמתו ככתוב (דברים לב, כב') **כי אש קדקה באפי ותיקד עד שאול פקתית ותאכל ארץ ויבלה ותלהט מוסדי הרים. ומיסוד המים תבוא חמלתו** ככתוב (ישעיהו ל, יד') **לא יחמל ולא ימצא במקפתו חרש לתחות אש מיקוד ולקשוף מים מנגבא** (ישעיהו ל, יד).

וכאומרו: אש אקם על עשרה דורות ויחמל על נח.

לעומקו של מקרא נח

ומה שקבל אברהם שכר כולם, הרי גם שכר דורותיו של קין נכלל בהם.

ועל דרך הצח, והרמז, סימנים עֲשֵׂה גם בדורות אלו שמאדם ועד נעמה, והם:

אדם, קין, חנוך, עירד, מחויאל, מתושאל, למך, יִבְל, יוֹבֵל, נעמה וסימנך:

אַקח עַמִּים לַיִן

וכאומרו: שלא נותר מהם אלא נעמה אשת נח שנאמר בו וַיִּשְׁתֶּן מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר, וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֶהְלָה.

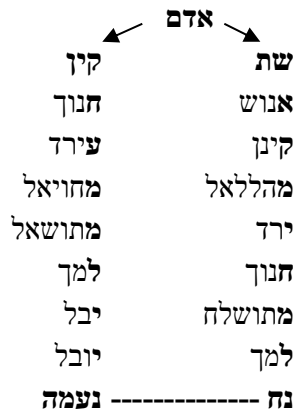
**וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה אֱתוֹ
אֱלֹהִים בְּכֵן עֲשֵׂה (ו, כב')**

יש לשאול מצינו במשה שהכתיבה עליו התורה בְּכֵן עֲשֵׂה אֶת-הַמְּנִדָה (במדבר ח, ד'). ומדוע לא תכתב כן בנח בְּכֵן עֲשֵׂה את התיבה, כשם שנכתב במשה בְּכֵן עֲשֵׂה אֶת-הַמְּנִדָה.

אדם, קין, חנוך, עירד, מחויאל, מתושאל, למך, יִבְל, יוֹבֵל, נעמה [כנאמר ואחות תובל קין נעמה, ואע"פ שהדורות הכעיסו לפניו, היא לא הכעיסה ונבחרה להיות לעזר כנגדו של נח] מכל מקום נזכרת אחרונה בשושלת,

והרי גם בהם מצאנו הכעסה לפני המקום כגון יִבְל שבנה בתים לעובדי אלילים וכיוֹבֵל שהיה תופש כנור ועוגב לעבודת אלילים וכפירוש ב' ברש"י שם (ד, כא') **פרט לנעמה** שלא למדה ממעשיהם

ועל פי מה שנאמר בבראשית רבה והביאו רש"י כאן, **נעמה היא אשתו של נח.** כזה:

ואשר על כן יהיו עשרה דורות של קין מאדם ועד נעמה כעשרה דורות שמאדם ועד נח.

לעומקו של מקרא נח

איש האלהים ולא איש האדמה. ואע"פ כן נקראת על שמו, **כִּן עָשָׂה אֶת-** **הַמְּנֶרֶה**, שרצה לעשותה, ונאנס על פי הדיבור, ומעלה עליו הכתוב כאילו עשאה.

דרשת

מאמין ואינו מאמין

**וַיִּבְאֵ נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי-בָנָיו
אִתּוֹ אֶל-הַתְּבֵה מִפְּנֵי מִי הַמַּבּוּל
(1,2).**

פירש רש"י מפני מי המבול. אף נח מקטני אמנה היה, **מאמין ואינו מאמין** שיבא המבול, ולא נכנס לתיבה עד שדחקהו המים.

והוי"ן בפה, מה יכריח לומר עד שדחקהו המים. **אלא** דייקא נמי לפשוטו של מקרא, שלא כתב מפני הגשם, **אלא מפני מי המבול**, וזה שפירש"י עד שדחקהו המים.

ועל דרך הטעמים, יש לומר, **טעם הטיפחא יוכיח**. שכן כתיב **מִפְּנֵי בטיפחא**. וטיפחא היא מעין הפסקה

אלא יש לומר כהמדרש רבה, **בראשית רבה** (פרשה לו, ד) אָמַר רַבִּי בְרַכְיָה, חָבִיב מִשָּׁה מִנֶּחֱם, נֹחַ מִשְׁנַקְרָא אִישׁ צְדִיק, **נִקְרָא אִישׁ אֲדָמָה**, אָבֵל מִשָּׁה מִשְׁנַקְרָא אִישׁ מְצָרִי, **נִקְרָא אִישׁ הָאֱלֹהִים**. (דברים לג, א)

ואשר על כן, לעומקו של מקרא נִאָמַר: נח שהוא **איש אֲדָמָה** נשאר בעולם העשיה. לכן כתיב ביה כָּלֵל אֲשֶׁר צָנְה אֶתְוֹ אֱלֹהִים **כִּן עָשָׂה**. והפסיק העניין.

אבל משה שנקרא **איש הָאֱלֹהִים**, **ממשיכה** התורה ומכתיבה עליו **כִּן עָשָׂה אֶת הַמְּנֶרֶה**.

לומר לנו שלא נשאר בעולם העשיה, אלא כראוי ל**איש הָאֱלֹהִים** הוא עולה מעולם העשיה עם השלהבת שעולה מאליה דרך עולם היצירה והבריאה אל עולם האצילות, גבוה מעל גבוה. לכן נאמר בו **כִּן עָשָׂה אֶת הַמְּנֶרֶה**. ופירש רש"י שם: **כִּן עָשָׂה מִי שעשאה**. ומדרש אגדה **על ידי הקב"ה נעשית**. וכן מובא בתנחומא תיעשה מאליה.

ופירוש הדברים שלא הצריכו הכתוב את משה לעשות את המנורה, כי הוא

לעומקו של מקרא נח

והפירוש השני, שהמאמין גורם גם לאחרים להאמין. ואשר על כן להאמין הוא בנין הפעיל. שמפעיל את האחרים להאמין. וכגון להאכיל. שגורם לזולתו להיות אוכל. כן כאן, שעל ידי מעשיו ודיבוריו הקדושים הוא גורם לאחרים להיות באמונה. והיינו להאמין את זולתו. והוא הנקרא "פועל יוצא".

והנה, כלל הוא באמונה, שהמאמין לא יאמין את זולתו עד אשר יראה לעין כל כי המאמין נאמן בעצמו לאמונתו.

ואשר על כן לא תבא פעולת האמונה בצורה של פעל עומד, כמו אומן. כי תכליתה תמיד להאמין את האחרים.

ולפי כל הנ"ל יובן מדוע נח לא האמין את אנשי דורו, מדוע לא גרם להם להאמין. שהרי הוא עצמו לא נכנס עד שדחקוהו המים.

וזו כוונת רש"י בפירושו, מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין: שלפי הפשט יהיה פירושו מאמין באופן חלקי. ולעומקו של מקרא תהיה כוונת רש"י שמקטני אמנה

קלה, ואע"פ שבדין היא מוטעמת כאן לפני סוף פסוק, מכל מקום היא תדרש כמפסקת, אשר לא בהכרח מחוברת עם המילה שלאחריה.

ואשר על כן יצפה מן הצדיק להיכנס לתיבה מפני - ציווי ה'. או לפחות מפני - הטיפות הראשונות של הגשם.

והנה הטיפחא כביכול טופחת על הפנים ומפתיעה את הקורא, לומר מקטני, מפני מה - מקטני מי המבול! וזה שפירש רש"י, אף נח מקטני אמנה היה, ולא נכנס לתיבה עד - שדחקוהו המים, מי המבול.

יש להתבונן בלשון זו של רש"י על נח:

מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין.
מאי קטני אמנה. ומאי מאמין ואינו מאמין.

ולעומקו של מקרא נראה לומר, שהמילה מאמין סובלת שני פירושים. הא' מאמין לעצמו, כפשוטו. שהמאמין הוא אדם בעל אמונה בדבר. והוא הנקרא "פועל עומד".

לעומקו של מקרא נח

ונראה לומר שיש לדרוש לגנאי ויש לדרוש לשבת.

יש לדרוש לגנאי, על דרך מה שדרשו באשה סוטה. היא עשתה מעשה בהמה לכן קרבנה קרבן בהמה, ומביאה מנחתה מן השעורים ולא מן החטים. (סוטה, טו עמ"ב).

כמו כן בעניינינו, השחית כל בשר דרכו על הארץ והבריות התנהגו כבהמות, על כן יקראו לבהמות בשם הבריות, איש ואשתו, ויהיה זה כתוכחה מן השמים לדור המבול.

ויש לדרוש לְשַׁבַּח, על ידי קרי וכתוב של המילה הוא. ומן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טָהְרָה הוּא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ.

ויקראו איש ואשתו, שאע"פ שהם עכשיו שְׁנַיִם, עתידים הם להקרא אָחָד, בתיבה לשונית אחת. וזה רמזתם התיבה האחת היא תיבת נח, הנקראת בשם הוּא, שנכנסו בה כל הבריות. כמשל ונמשל.

המשל הוא התיבה עצמה שבנה נח. והנמשל הוא שהתורה הכניסה כביכול גם את הבהמות וגם את העופות לתיבה

היה: מאמין לעצמו, בדרגה שאינו מאמין את זולתו.

ולכן פירש רש"י את שני הפירושים. האחד שלא נכנס עד שדחקהו המים, והשני שהוא סיבת הראשון שהיה מאמין לעצמו, ואינו מאמין את זולתו. שהרי לא נתן לאנשי דורו את הדוגמא המתאימה לאנשי אמנה, וראו כולם שאינו נכנס עד שדחקהו המים. וזו כוונתו מאמין ואינו מאמין. מאמין לעצמו, ולא את זולתו.

מִפֶּל | הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח-לָךְ
שְׁבַעָה שְׁבַעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן-
הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טָהְרָה הוּא שְׁנַיִם
אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ: (א-ג).

ויש לשאול, כיצד זה ניתנו לבהמות כינויים קדושים כאלו כמו איש ואשתו. שהרי כינויה של האשה ניתן לה על שם האיש, ככתוב לזאת יקרא אשה כי מאיש לקחה זאת. ועוד שדרש רבי עקיבא: (סוטה יז.) איש ואשה זכו שכינה ביניהם.

לעומקו של מקרא נח

כלומר אם באו מאליהן - כאשר צוה אתם מבעי ליה. ואם כאשר צוה אתו, את נח, - הובאו על ידי נח מבעי ליה.

והאזה"ח הק' תירץ: כי מה שהווא לקיום המין אינם אלא ב' ואותם הביא ה' עד התיבה והוא קבלן, אבל תשלום הז' [כלומר החמש הנותרים] הוא נח טרח בעצמו לקחת אותם כמו שצוה ה' אליו, תקח לך שאינו לקיום המין הוא יטרח בשלו.

ועדיין יש ליתן טעם, היכן ימצא סמך לדבריו מן הפסוק שצנה רק על החמישה הנותרים, סוף כל סוף כתיב שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל-נֹחַ כְּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֶת-נֹחַ:

ובשימת לב יש לומר כי יבוא הפסוק השלישי הוא פסוק ט"ו וילמד ע"י טעם הטיפחא: וַיָּבֹאוּ אֶל-נֹחַ אֶל-הַתְּבֵהָ, שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִכָּל-הַבְּשָׂר אֲשֶׁר-בְּרוּחַ תְּיָמִים.

תחת המילה נַחַח יש טעם טיפחא שהיא מעין הפסקה קלה בין המלים אֶל-נֹחַ ובין המלים אֶל-הַתְּבֵהָ. וטעם הטיפחא במילה נַחַח, הפסיק העניין. לומר לך: וַיָּבֹאוּ אֶל-נֹחַ - מאליהן. אֶל-הַתְּבֵהָ -

לשונית אחת: הוא. הנכתבת הוא ונקראת היא. שבתובה זו, הוא זה היא והיא זה הוא. כאיש ואשתו שהיא אליו תשוקתה, והוא ימשל-בה. ולכן פָּרַסְתָּם התורה לכל הבהמות והעופות בתיבה הוא. ותיקונם הוא להיות אחד, כאיש וכאשה. שיתנהגו זה עם זה באחווה, כבאחרית הימים שנאמר בהם וַיָּרֶץ אֶת-עַם-כְּנָעַן וַיִּמְרָם עַם-יִרְבֵּץ וגו'. (ישעיהו, יא, ו').

שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל-נֹחַ אֶל-הַתְּבֵהָ זָכַר וַיִּקְבְּהוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֶת-נֹחַ: (ז, ט')

פירש רש"י באו אל נח. מאליהן. ונתן ה"שפתי חכמים" טעם לדבריו: דאם לא כן הובאו מיבעי ליה. [ומזה שהביאן הכתוב בלשון בָּאוּ, ש"מ מאליהן באו].

ולעומקו של מקרא נראה כרתתי דסתר: דאם כן, שבאו מאליהן, יקשה אומרם כְּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֶת-נֹחַ: וכן בפסוק טז': וַהֲבֵאִים זָכַר וַיִּקְבְּהוּ מִכָּל-כְּשָׂר בָּאוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה אֱתוֹ אֱלֹהִים וגו'. מאי אָתוּ, כְּאֲשֶׁר צִוָּה אֱתָם מבעי ליה.

לעומקו של מקרא נח

וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל-הָאָרֶץ וְגו' (ז,יב')

פירש רש"י ולהלן הוא אומר ויהי המבול, אלא כשהורידן הורידן ברחמים שאם יחזרו [בתשובה] יהיו גשמי ברכה, וכשלא חזרו היו למבול.

ועל דרך הלשון, נרמזו דבריו של רש"י שהורידן ברחמים, על ידי הניקוד של הַגֶּשֶׁם שהוא בסגול, הוא הניקוד של שם ה' בספירת הַקֶּסֶד. כזה: **י'ה'ו'ה'**. ולכן יש מקפידים לאמרו בתפילה בסגול. משיב הרוח ומוריד הַגֶּשֶׁם.

וגם האומרים אותו **בַּקֶּמֶץ**, ומוריד הַגֶּשֶׁם, אע"פ שקמץ יכול להידרש כיד קמוצה, הרי מאידך רומז הקמץ על רחמים גמורים מעולם האצילות, שם ספירת הַכֶּתֶר המנוקדת **בַּקֶּמֶץ** כזה: **י'ה'ו'ה'**, מקור שפע הברכה.

ולעומקו של מקרא יאמר, זה שרמז רש"י (לקמן ח,ב') בפסוק **וַיִּפְּלֵא הַגֶּשֶׁם מִן-הַשָּׁמַיִם**. ופירש"י **מאי וַיִּפְּלֵא**, כמו בפסוק [תהלים מ,יב'] **אָתָּה ה' לֹא תִקְלָא בְּרַחֲמֶיךָ מִמֶּנִּי**. וכאמרו: בגשם נאמר **וַיִּפְּלֵא**, מרוב תשוקתו לירד. אך לא כן תנהג **בְּרַחֲמֶיךָ** המתגוללים עלי,

הם החמישה הנותרים שטרח נח להביאם. כפירוש אוה"ח הק'.

ועל דרך הצח יבואר: נח הוא שתי אותיות, **התיבה** (כתיב מלא) הן 5 אותיות, לכן **וַיִּבְּאוּ אֶל-נֹחַ - מאליהן**, הם שנים, זכר ונקבה. **אֶל התיבה** - הם החמישה הנותרים שטרח נח להביאם.

או כלך לדרך זו, מדוע נכתב בטיפחא בין נח והתיבה: **אֶל-נֹחַ** - כדי שיבחין בין הבהמה הטהורה לבין הבהמה אשר איננה טהורה, ומאחר שהבחין - נתן להם רשות להכנס **אֶל התיבה**. וכפי שפירש רש"י לעיל (ז,א-ג) שלמד נח תורה להבדיל בין הטהורה ובין אשר איננה טהורה.

ולפירוש אוה"ח הק' שטרח על החמישה הנותרים, תהיה זו טירחתו: מה שהקב"ה הביאן - אין צריך בדיקה. שנאמר: **וַיִּבְּאוּ אֶל-נֹחַ**. ומה שנח הביאן - צריך בדיקה מלבד אם טהורים או טמאים **גם אם יש בהן מום אם אין**, כדי שיוכלו להיות נקרבים על המזבח בצאתו מן התיבה. ועל בדיקתם זו נאמר **אֶל-התיבה**.

לעומקו של מקרא נח

האמת, היא התפארת כנגד התורה שנקראת תורת אמת.

אותם לא תכלא מְמַנִּי, מרוב תשוקתי אליהם.

וזוה שאמר דוד המלך, (תהלים קיז, ב')
פִּי גָבַר עָלַיִנו חֶסֶדוֹ וְאַמֶּת ה' לְעוֹלָם
הַלְלוּיָהּ. כאשר יגבר החסד על הדין,
צומחת מידת האמת ככתוב (תהלים
פה, יב) אַמֶּת מֵאַרְצָךְ תִּצְמַח. מתי
תצמח, כאשר יִשְׁקוּהָ מִי הַחֶסֶד.

וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל-הָאָרֶץ חֲמִישִׁים
וּמַאת יוֹם (ז, כד')

כאן הודיע הכתוב על תגבורת
החסדים גם בעת עשיית הדין. ואשר
על כן כתיב וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל-הָאָרֶץ.

כן כאן וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיִּגְבְּרוּ הוא ספירת הגבורה, המים היינו
חסד, שזהחסד גבר על מידת הגבורה,
שהיא ארץ, ומזה צמחה לה מידת
האמת, שנאמר אמת מארץ תצמח.

ומים היינו חסד כמובא בספרים הק'
וכגון בתיקוני הזהר תיקונא שמונה
עשרה מים דָּא חֶסֶד,
וארץ היינו דין ומשפט כמובא
במשלי כט, ד' מְלֶכֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד
אָרֶץ.

וכן על דרך הצח, ליתא מילתא דלא
רמיזא באורייתא. וכך הוא החשבון.
ארץ בגימטרי' 291, ועוד חמישים
ומאת יום, היינו 441 בגימטרי' אמת.
והיינו וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל הָאָרֶץ חֲמִישִׁים
וּמַאת יוֹם ככתוב [תהלים קי"ז, ב'] פִּי
גָבַר עָלַיִנו | חֶסֶדוֹ וְאַמֶּת ה' לְעוֹלָם
הַלְלוּיָהּ.

ובאומרו וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל-הָאָרֶץ
יודיע הכתוב שגם בזמן שיקוב הדין את
ההר יגברו החסדים על הדינים, והיא
מידת האמת, ככתוב (תהלים יט, י')
מִשְׁפָּטֵי יְהוָה אֱמֶת צְדָקוֹ יַחֲדוּ.

וַהֲוִינָן בְּהָ, מאי יחדיו, אלא מִשְׁפָּטֵי
היינו דין, וְיְהוָה הִינּוּ חֶסֶד ורחמים,
יחדיו הם אמת. כפי שאברהם במידת
החסד, יצחק במידת הגבורה והדין,
ויעקב הנכלל משניהם הוא מידת

לעומקו של מקרא נח

נרמז מקום קבורתו הר ההר. **הַהָרִים**.
כנוטריקון הר ההר.

וַיִּשְׁלַח אֶת-הָעֶרְבַּ וַיִּצְאָ וַיָּשׁוּב
עַד-יִבְשַׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ: (ח,ז)
וַיִּצְאָ וַיָּשׁוּב.

פירש רש"י: יצוא ושוב. הולך
ומקיף סביבות התיבה, ולא הלך
בשליחותו, שהיה חושדו על בת זוגו,
וכמו ששינינו באגדת חלק (סנהדרין
קח:):

יש ליתן טעם לאומרו **יצוא ושוב.**
והרי נשמע כעבודת המלאכים שנאמר
בהם **רצוא ושוב: וְתַחֲיוֹת רְצוּא וְשׁוּב**
כְּמִרְאֵה הַבְּנֵי (יחזקאל א, יד), ומה בין
זה לזה.

ואכן, לעומקו של מקרא, בא הכתוב
להבדיל בין **הטמא לטהור.** ראה מה
בין העורב שהוא עוף טמא למלאכים
הטהורים. העורב מדמה עצמו
למלאכים, אך אינו נוהג כמוהם. חדא,
שאצל המלאכים רָאָה יחזקאל הנביא

בְּעֵשְׂרֵי בָּאָחָד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רְאֵשֵׁי
הַהָרִים (ח,ה') פירש רש"י נראו ראשי
ההרים. זה [חדש] אב.

וכאומרו: ההרים ראשיהם, ואין
ראשיהם ההרים. שההרים אלו
האבות, מאצילים על ראשי העם. ואין
ראשי העם מאצילים על האבות. אלא
יונקים מהם. כדרך שאמרו (תנד"א)
לעולם יאמר אדם מתי יגיעו מעשי
למעשי אבותי. והיינו **נִרְאוּ רְאֵשֵׁי**
הַהָרִים. הוא אהרן, אוהב שלום ורודף
שלום, אוהב את הבריות ומקרבן
לתורה. שדבק במידותיו של אברהם
אבינו, ההר הגדול, לקרבן לתורה, שעל
מנת כן תם המבול, להיות שלום בארץ.

וכן נִאָּמַר: נִרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים, נראו
מעשי האבות. בְּעֵשְׂרֵי בָּאָחָד לַחֹדֶשׁ,
הוא א' מנחם אב, **יום פטירתו של**
אהרון הכהן, עליו אמר הלל הוי
מתלמידיו של אהרון אוהב שלום ורודף
שלום אוהב את הבריות ומקרבן
לתורה. לקיים בזה, והיו עיניך **רואות**
את מוריך והיינו **נִרְאוּ**
רְאֵשֵׁי הַהָרִים.

ולכא מילתא דלא רמיזא באורייתא,
נִרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים אותיות **אהרן,** וכן

לעומקו של מקרא נח

מחשבת לבו רק רע פל-היום. ותיקונו של העורב הוא שיעסוק בגמילות חסדים.

וכפירוש רש"י על פסוק זה עד יבשת המים: פשוטו כמשמעו. אבל מדרש אגדה (ב"ר שם), מוכן היה העורב לשליחות אחרת, בעצירת גשמים בימי אליהו, שליחות של חסד לכלכל את אליהו הנביא.

ולכא מילתא דלא רמיזא באורייתא. שהמלים עד-יבשת הן אותיות עד תשבי. הוא אליהו הנביא אליהו התשבי, אליו ישלח העורב לעתיד לבוא, להאכילו בשר מבית המטבחים של אחאב.

דרשת נישלח את-היונה (ח,ה')

יש ליתן טעם, מדוע נאמר היונה בה"א הידיעה. בשלמא הערב, נאמר בה"א הידיעה שאפשר לומר הוא העורב המיוחד לשליחות אחרת אצל אליהו הנביא, וכנ"ל. אלא היונה בה"א הידיעה מדוע נאמר.

שהם רצים, ר"ל שיעשו פעולתם בזולת זמן ובמרצה, וראה שישבו תיכף מן השליחות כמראה הבזק, והעורב לא רק שלא חזר מיד מן השליחות אלא לא יצא כלל.

ועוד מה נאמר במלאכים כמדרש רבה בשיר השירים והסירות רצוא ושוב כמראה הבזק, ולא זה מכפה זה ולא זה מכפה זה. מיכאל שר של שלג, וגבריאל של אש, ולא זה מכפה זה ולא זה מזיק זה. ואילו העורב חשד בנח שמזיק באשת איש.

ועוד, נאמר בשה"ש רבה אמר רבי יוחנן פתיב (איוב כה, ב): עשה שלום במרומי. הרקיע של מים והפוכים של אש ואין מזיקין זה לזה. מעולם לא ראתה חמה פגימתה של לבנה.

והעורב החשיב עצמו לחמה ואת נח ללבנה, ובמחשבתו הרעה רצה להראות את פגימת הלבנה, שנח שנאמר בו איש צדיק תמים היה בדורותיו, כביכול פגום הוא ממנו, שהיה חושדו על בת זוגו.

ועל דרך הצח, לכן קורא בקולו רק-רע, רק-רע, רק-רע, לקיים מה שנאמר בדור המבול (סוף בראשית) וכל-יצר

לעומקו של מקרא

נח

ישראל, ופעם אחת נוספת כנגד משיח בן דוד כנ"ל אשר עתיד למלוך על ישראל בב"א.

או כלך לדרך זו, חמש אותיות שבמלה "היונה" הכתובה **שש** פעמים הם כנגד ה' חומשי תורה וששה סדרי משנה שנתנו לישראל, לומר לך כעין מה שאמרו מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה אף ישראל אינן ניצולין אלא בתורה שבכתב ובתורה שבע"פ. ובה הם מצילין את כל העולם כולו. וזה שנאמר: **לְרֹאוֹת תִּקְלוּ הַמַּיִם** (ח,ח') ולא **תִּתְּסְרוּ** וכו'. שאין מים אלא תורה ואין חיסרון ח"ו כלל בתורה, ומה שאמר **תִּקְלוּ** כוונתו בזה למה שאמר דוד המלך ע"ה בתהלים (כט) **קוֹל ה' עַל-הַמַּיִם**. ששלח את היונה לראות אם **כבר נשמע קול ה' על המים**, לרחם על בראיו. לכן נאמר **תִּקְלוּ**, שהן אותיות קול ה'.

ובמסכת ברכות (כט.) למדו מכאן שבע ברכות בתפילת עמידה של שבת, שנאמר במזמור זה **שבע פעמים קול ה'**. וכך נאמר שם: הני שבע דשבתא כנגד מי א"ר חלפתא בן שאול כנגד שבעה קולות שאמר דוד על המים.

ויש לומר, היא **היונה המשולה לכנסת ישראל**, כמובא בחז"ל (ברכות נג עמ"ב) דמתילי כנסת ישראל ליונה דכתיב (תהלים סח, יד) **פָּנְנִי יוֹנָה נִחְפָּה בַּכֶּסֶף וְאַבְרוֹתֶיהָ בִּירְקֶקֶת קְרוֹיֵץ**. מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה אף ישראל אינן ניצולין אלא במצות.

ומכיון שלא ברא הקב"ה את העולם אלא **בשביל ישראל**, חזקה על היונה שתעשה את שליחותה **לבשר על הצלת העולם**, באשר נמשלה לכנסת ישראל.

ועוד יש לומר, כשם שנאמר בעורב ה"א הידיעה על שם שליחותו העתידה אל אליהו הנביא, כן נאמר היונה בה"א הידיעה, על שם שליחותה העתידה לדוד המלך, היא היונה אשר תעשה שליחותה להציל את **דוד המלך** כמבואר במסכת סנהדרין צה. **וכעין זה נאמר** בזוה"ק פרשת שלח קס"ד עמ' ב', **היא היונה העתידה להישלח לשים עטרת פז על ראשו של מלך המשיח**, משיח בן-דוד.

ובשימת לב נכתבה **היונה שש פעמים** בפרשה. **ועל דרך הצח יאמר: חמש פעמים כנגד ה' אותיות שבמילה**

לעומקו של מקרא

נח

היונה לקבל מזונותיה כאשר נשלחה על פני המים. ונאמר ביונה לעת ערב, כפי הפסוק "תפון תפלתי קטרת לפניך משאת פפי מנחת ערב". (תהלים קמא,ב).

ועוד נראה לומר, שכתוב וישלח את היונה ג' פעמים כנגד ג' בתי מקדש. ולכן בראשונה ובשניה לא מצאה מנוח לכף רגלה, ובפעם השלישית לא נזדקקה לשוב אל התיבה כי מנוח הוא לה באלף השביעי. וזה שכתוב (ח,יב) ויחל עוד שבועת ימים אחרים וישלח את-היונה ולא-יסקפה שוב-אליו עוד. ולכן כתוב ויחל. שלעת כזאת אנו מייחלים.

ועוד יש לומר ולא-יסקפה שוב אליו עוד, לא יספה לא פסקה. שוב אליו אל בן זוגה אל הקב"ה. עוד עד בוא משמיע שלום מבשר טוב. וכמובא בהלכות תשובה להרמב"ם (פרק ז' ה"ה) אין ישראל נגאלים אלא בתשובה.

כי-מים על-פני כל-הארץ
(ח,ט)

ועוד יש לומר, שלכן לא מצאה היונה מנוח לכף רגלה אלא ביום השבת. שאז נשמע קול ה' על המים. וכפי פיוטו של ר' יהודה הלוי, יונה מצאה בו מנוח, ושם ינוחו יגיעי כח.

ועל דרך הרמז והסוד, מובא בספר שרשי השמות להרב רבי משה זכותא, כי יש שם קדוש של קיבול תפילות והוא: וְקָטַן נַגַד שׁוֹמַע תְּפִילָה בצירוף עם אותיות יהו"ה. כזה:

וְקָטַן נַגַד שׁוֹמַע תְּפִילָה

ולא נתפרש מקורו. והנראה לומר לעומקו של מקרא כי שם ק' זה וְקָטַן מקורו בפסוק בפרשתנו: וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לַעֲרֹב וְהָיָה עָלָה זֵית טָרֶף בְּפִיהָ וַיֵּדַע נֹחַ כִּי קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ. והוא מיוסד על נוטריקון: זֵית קָלוּ טָרֶף יוֹנָה ונדרש לענין תפילה, שנאמר בְּפִיהָ. ואע"פ שהנוטריקון אינו כסדר התיבות שבפסוק, הרי הן כ"רצוא ושוב" של המלאכים המביאים את התפילות לפני כסא הכבוד.

ועל דרך הצח, שם זה מסוגל לקבול תפילות כפי ששמע הקב"ה תפילת

לעומקו של מקרא נח

**וַיִּחַל לְעוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵיהֶם וַיִּסְפָּה
שְׁלַח אֶת-הַיּוֹנָה מִן-הַתֵּבָה: וַיִּיחַל
לְעוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁלַח
אֶת-הַיּוֹנָה וְלֹא-יָסְפָה שׁוּב-אֵלָיו
עוֹד. (ח, ל'-יב')**

וַיִּחַל וַיִּיחַל . פירש רש"י לשון **הַמְתַּנְּחָה**. האחד לשון **ויפעל** והשני לשון **ויתפעל**. והוא לשון **העושה עצמו**. שלא היה בו כח יותר לחכות, כעין: **וְהִתְנַחֵל**. עשה עצמו מְנַחֵל וממתין. עשה עצמו כמו שאמרו גדול הַמַּעֲשֵׂה יותר מן העושה. הגורם לשני לעשות, כן מכריח עצמו להמתין.

ולעומקו של מקרא יש לומר שירמוז בזה לסוף גלות המר הזה, לא להיות מקטני אמנה, ולהתאזר עז ותעצומות לחכות לגאולתנו ופדות נפשנו וגם כי יתמהמה נחכה לו, ו**נקיים בעצמנו וַיִּחַל** לו בדרך של **וַיִּפְעַל**. וזה מה שכתוב (איוב לג כט) **הֵן כֹּל אֵלֶּה יִפְעַל אֵל פְּעָמָיִם שְׁלֹשׁ עִם גָּבֵר** עד בא משיח צדקנו בב"א. ובראותנו כי יתמו הימים, ואין בכוחנו להמתין, ניחל לו על כל פנים בדרך **ההתפעל**, בדרך של **וַיִּיחַל**.

יש לשאול, לכאורה מה נתינת טעם יש כאן, והרי יונה תמיד תשוב אל קינה. אלא נתינת טעם יש כאן מדוע **לֹא-מִצָּאָה הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף רַגְלָהּ**, וכן מדוע שבה ללא טרף בפייה. **פִּי-מַיִם עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ**.

ורמז יש כאן למה שנאמר באחרית הימים, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. **ולעת כזאת אין מנוח לכף רגלה של היונה הנמשלת לישראל, כי לעת כזאת חכתה וצפתה להתייגע בעמלה של תורה**. וכן אין צורך בטרף בפייה כי לעת כזאת כל פה לך יודה.

וַיִּשְׁלַח יְדוֹ וַיִּקְחֶהָ (ח, ט'). **לכאורה** קשה, שהרי יונה חוזרת תמיד לקינה, ומה לו לשלוח ידו. אלא כפי שאמרו נח מקטני אמנה היה, והיה **מתערב במעשה ההשגחה**. ובאוה"ח הק' מצינו שחשש שְׁעֵצְפָה היא ותפול למים. והם הם הדברים. וכנגדו אברהם אבינו שלא רק שלא התערב בעניני ההשגחה **במעשה**, אלא אפילו **לא הרהר אחריה**.

לעומקו של מקרא נח

באברהם המכסה אני מאברהם אשר אני עושה, (בראשית יח, יז) וכן אצל משה רבנו ושאר עבדיו הנביאים שבכל הדורות. לכן נאמר ויאמר ה' אל לבו וגו'.

ועל דרך הצח נאמר מאי אל לב"ו.
ר"ת אל לב בניו ונביאיו.

ובשימת לב, נאמר פעמיים אל לבו. פעם ראשונה בפרשת בראשית, ויתעצב אל-לבו (בראשית ו, ו), ופעם שניה בפרשת נח ויאמר ה' אל לבו (ח, כא). ויש ליתן טעם, מה בין זה לזה.

ולעומקו של מקרא יש לומר שבתחילה אמר כביכול בעצב, ניגחם ה' כפי-עשה את-האדם בארץ ויתעצב אל-לבו. והשני בשמחה. שנאמר ויגח ה' את ריח הניחח וגו' כמובא במסכת בחגיגה, (ה): **הא בְּבַתִּי גָּנָאֵי הָא בְּבַתִּי בְּרָאִי.** מה שנאמר ויתעצב אל-לבו, **העצב** כביכול בחדרים הפנימיים, **בבתי גנאי**, שנאמר בְּמִסְתָּרִים תִּבְקֶה-נַפְשִׁי מִפְּנֵי גְּנֹה (ירמיהו יג, יז), ואמר ר' שמואל בר נחמני מפני גאוותה של מלכות שמים, [שנשבתה כביכול משום דור המבול], **והשמחה** היא בבתיים

טָרַף בַּפִּיהַ, פִּירֵשׁ רֵשׁ"י טָרַף בַּפִּיהַ, אומר אני **שזכר היה**, לכן קוראו פְּעָמִים לשון זכר ופְּעָמִים לשון נקבה, לפי שכל יונה שבמקרא לשון נקבה, וגו'.

ולעומקו של מקרא, רמז הפסוק, **שבאלף השביעי, תהיה היונה לשון זכר**, והוא רמז לגאולה אחרונה שאין אחריה גלות. **וכעין** שאמרו שיר **חדש** ולא **שירה** חדשה. שאחרי שירה יש עוד שירות, אבל אחרי שיר זכר אין אחריו שירות. **וכן הוא** לשון השל"ה הק' בספר תולדות אדם: שיר חדש הוא **שיר הגאולה האחרונה**.

וַיִּרַח ה' אֶת-רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֵּאמֶר
הֲהִי' אֵל-לְבָבוֹ וגו' (ח, כא)

ויש לשאול מדוע יאמר ה' אל לבו ולא לנת. והרי מצינו שהיה מדבר עם נח.

ויש לומר כי את אשר יצטרך נח אכן ידבר עמו ה'. אך לא יגלה אמרותיו הטהורות ומעשיו לעתיד לבא **כי אם אל עבדיו הנביאים**, כמו שנאמר

לעומקו של מקרא

נח

ולעומקו של מקרא יתבאר לפי פירושו של רש"י על הפסוק (בראשית לה, ח') ונתַמַת דְּבַרְהָ מִיַּנְקַת רַבְקָה ונתקַבַר מִתַּחַת לְבֵית-אֵל תַּחַת הָאֱלֹון ויקרא שְׁמוֹ אֱלֹון בְּכוֹת (ב"ר פא, ה.)

מלמד שנתבשר שם באָבֶל שני, שהוגד לו על אמו שמתה. והעלימו את יום מותה, שלא יקללו הבריות כָּרֶס שיצא ממנו עשו, אף הכתוב לא פרסמה.

וכן מובא בבראשית רבה תולדות פ' טו רבי אבא בר כהנא אָמר אָדם שְׁחָטָא לא אָמו נתקללה? שְׁנַאָמר אָרוּרָה הָאָדָמָה בְּעִבּוּרָה, אָף אָתָה עָלֵי קַלְלָתָהּ בְּנֵי .

הכא נמי, נתקללה האדמה בעבור האדם, כעין כָּרֶס שיצא ממנה אדם שחטא, ועל ידי כך נתגלגל מוות לבריות. ואשר על כן נכתב הטעם מדוע לא יקלל עוד את האדמה בעבור האדם:

כִּי יִצָר לֵב הָאָדָם רַע מִנְעֲרָיו, שמעתה גלוי לעין כל כִּי יִצָר לֵב הָאָדָם רַע משננער מבטן אמו, ולא משעה שננער מאדמתו.

החיצוניים, בבתי בְּרָאִי. ומפרש המהרש"א הם העמודים החיצוניים שעליהם עומד העולם. והיינו רֵיִת הַנְּיָחָה הזכא שהוא עמוד העבודה.

ועוד מפרש המהרש"א, בתי גְּוָאִי היינו האות ה"א הראשונה שבשם השם, ובתי בְּרָאִי, היינו האות ה"א השניה שבשם השם.

והם הם הדברים. שהאות ה' הראשונה עדיין במסתרים כנאמר ויד על כס יה, שאין ה' שלם עד לעתיד לבא, כאשר תעלה גאוותן של ישראל, והה"א השניה היא כאשר יהיה השם שלם, ואין שמחה כמות בעולמות. ולכן אמר לא אספֵה לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה בְּעִבּוּר הָאָדָם. וכוונתו בזה לאחרית הימים, עת לא יטריד עוד יצר הרע את האדם, ואשר על כן אמר: לֹא-אֶסְפֵּה לְקַלֵּל עוֹד אֶת-הָאָדָמָה בְּעִבּוּר הָאָדָם כִּי יִצָר לֵב הָאָדָם רַע מִנְעֲרָיו וגו'. (ח, כא).

ויש ליתן טעם מדוע יקלל את האדמה בעבור האדם, ומה השייכות של נתינת הטעם כִּי יִצָר לֵב הָאָדָם רַע מִנְעֲרָיו לכך שלא יוסיף עוד לקללה.

לעומקו של מקרא נח

ועל דרך זו יוטעמו דבריו של רבי יהושע בן לוי במסכת ברכות (יט, עמ'א') **כל המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים** [כלומר כל המספר בגנותם לאחר מיתתם] **נופל בגיהנום.** ויש ליתן טעם מדוע יפול בגיהנום.

ויש לומר, שהרי במותם כבר אין להם יצר הרע, וכביכול **אָסַף ה' את חרפתם** היא חרפת היצר הרע. ומה לו לדבר על יצרם הרע שאיננו כבר.

ועוד, שהרי אמר הקב"ה בראתי יצר הרע בראתי לו **תורה תבלין.** וכל המספר אחר מטתו של ת"ח, כלומר בגנות יצרו, כאילו מספר בגנות תורתו שהיתה תבלין ליצרו. ועל כן ראוי ליפול בגיהנום.

ועוד, הרי אמרו (ברכות יט.) תנא דבי ר' ישמעאל אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שודאי עשה תשובה.

ובתיקונים (תיקוני הזהר תקונא חמישאה דף קמא ע"ב) נדרש באופן שונה, והחליפו **היום עם הלילה,** שבנוהג שבעולם אדם עולה על יצועו

ואם עד עתה נתקלה האדמה בעבור אדם הראשון **שיצא ממנה,** מכאן ואילך לא יקללו עוד הבריות את האדמה בעבור האדם, **כִּי יֵצֵר לָב הָאֲדָמָה** **רַע מִן־עֲרִי, משעה שננער מבטן אמו,** ואם ירשיע כַּעֲשׂוֹ, יקללו הבריות בטן אמו שיצא ממנה, **ולא את האדמה.**

עד כאן במידת פורענות. ומידה טובה **מרובה ככתוב** [דברים לב, מג'] **וְכִפַּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ.** ופירש רש"י שם: וכפר אדמתו. ומה היא **אֲדָמָתוֹ, עִמּוֹ, כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת.**

עוד בענין הנ"ל, אומרו, **לֹא-אָסַף לְקַלֵּל עוֹד אֶת-הָאֲדָמָה** יש ליתן טעם מדוע כתב **לֹא אָסַף,** חסר ו' וחסר י'.

ועל דרך הצח יש לומר כמו שאמרה רחל, **אָסַף ה' את חרפתי.** ועל דרך אל תקרי. אל תקרי **אָסַף** אלא **אָסַף.** כן כביכול אומרת האדמה: **אָסַף ה' את חרפתי שלא יתלו את יצר הרע בי.** אלא משעה שננער מבטן אמו. לכן כתיב **לֹא אָסַף,** חסר ו' וחסר י'. שבזה סרו טענות האדם מן האדמה. כי **אָסַף ה' את חרפתי.**

לעומקו של מקרא נח

לית מילתא דלא רמיזא באורייתא. כאן רמז הכתוב על התעצמות בני ישראל במצרים, כנאמר וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֶאֱדָמָה וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם (שמות א, ז).

ובשימת לב יעוין שרבתה ברכת בני ישראל על ברכת בני נח בברכה ששית. שלנח נאמרו **חמש ברכות** ולבני ישראל **שש ברכות**.

לבני נח נאמר פָּרוּ וַרְבּוּ וַיִּמְלְאוּ אֶת הָאָרֶץ הַיַּיִנוּ חֲמֵשׁ מַלִּים. ועל בני ישראל נאמר פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצְמוּ בְּמֶאֱדָמָה. הרי **שש מלים**. והם רמז **לספירה הששית שהיא היסוד, שממנה ברכת הדורות**.

או כלך לדרך זו, כפירוש רש"י שלמד נח תורה, והיא תורה שבכתב, הרי בני ישראל הגדילו לעשות שהוגים יומם ולילה גם בתורה שבעל פה. ולכן נתברכו בשש ברכות.

ועוד, שבבני נח נאמר וַיִּמְלְאוּ אֶת הָאָרֶץ. ובבני ישראל וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם. שלא רק הם מלאו את הארץ, אלא גם הארץ מלאה מהם. כאדם שממלאים את פיו עוד ועוד ואיננו רווה.

בלילה ועושה חשבון הנפש על יום אתמול כי עבר:

אם רְאִיתָ תְּלֵמִיד חָכֵם שֶׁחֶטָּא בַּיּוֹם אֵל תְּהַרְהַר אַחֲרָיו בַּלַּיְלָה, דְּנִבְאֵי עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה.

ואין לך לילה גדול מזה של יום המוות שבו כל יציר נברא מחזיר נשמתו בטהרה לאחר שעשה תשובה בראותו את תהום הגיהנום אשר תחתיו פעורה. ואל תהרהר אחר מיטתו כי כבר אסף ה' את חרפתו. לכן כל המהרהר אחר מיטתו במוותו, כאילו מהרהר אחר וידויו על מיטתו מחיים, ולכן ראוי ליפול באותה גיהנום שנמלט ממנה מי שהתוודה סמוך למיטתו. כי כבר אסף ה' את חרפתו שהרי התוודה על חטאו. **הכא נמי נאמר לֹא-אֶסְפֶּה לְקַלֵּל עוֹד אֶת-הָאֲדָמָה כִּי כָּבַר אֶסְפֶּה ה' אֶת חַרְפָּתָהּ.**

וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת-נֹחַ וְאֶת-בְּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פָּרוּ וַרְבּוּ וַיִּמְלְאוּ אֶת-הָאָרֶץ. (ט, א')

לעומקו של מקרא נח

וכאומרו: מלאו את-הָאָרֶץ ויחד אתכם
תתקיים נבואת ישעיהו מלא כל הָאָרֶץ
בְּבוֹדוֹ.

וּמִוִּרְאֵכֶם וְחַתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל-חַיִּית
הָאָרֶץ וְעַל כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכֹל
אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ הָאֲדָמָה וּבְכֹל-דְּגַי הַיָּם
בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ. (ט,ב')

בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ.

יש לעיין, לפשוטו של מקרא,
לכאורה חסרה תיבה המקשרת את
בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ לכל הפסוק. שהרי
בתחילה אמר וּמִוִּרְאֵכֶם וְחַתְּכֶם יִהְיֶה
וכו', ולכן אינו מובן מה היא הברכה
אשר ברך אלקים את נח. האם הברכה
היא וּמִוִּרְאֵכֶם וְחַתְּכֶם יִהְיֶה על כל חַיִּית
הָאָרֶץ וגו', או הברכה היא שְׂבִיבְיַדְכֶם
נִתְּנוּ על חַיִּית הָאָרֶץ.

ור' אברהם אבן עזרא פתר בשני
אופנים. באופן האחד הוסיף את המילה
כי. פי בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ. ולפי זה תהיה
בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ נתינת טעם, לברכה
וּמִוִּרְאֵכֶם וְחַתְּכֶם יהיה על כל החיות,
כי החיות והעופות כולם ניתנו בידיכם.

ולעומקו של מקרא, ובדרך הרמז,
יש לומר שכאן רמז הכתוב על לעתיד
לבוא, ומלאו את הָאָרֶץ, עת יהיו
בארץ המובטחת, ויתמתחו גבולותיה
כארץ הצבי ותמלא הארץ אותם, ואף
יוסיפו עוד שלש ערי מקלט על הערים
האלה, עת יפלו לפנינו גם הקיני הקנזי
והקדמוני. וכדברי המדרש רבה
(בראשית-סדר לך לך-פרשה מד)
אע"פ שהם מעשיו ומעמון ומואב,
לימות המשיח יתזרו ויִהְיוּ לְיִשְׂרָאֵל,
ובהם נאמר ואם ירחיב ה' אלהיך את
גבולך ונתן לך את כל הארץ אשר דבר
לתת לאבותיך (להלן ט ח).

ועל דרך הצת, ירמזון אליו מליא
לנבואת ישעיהו (ו,ג') וְקָרָא זֶה אֵל זֶה
וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת
מְלֵא כָל הָאָרֶץ בְּבוֹדוֹ. ונרמז ג' פעמים
קדוש בר"ת 'ק'ק'ק', ואימתי תתקיים
הנבואה במלוואה בזמן שנחזה בג'
פעמים ק' הלא הם כנ"ל קנזי קיני
וְקַדְמוֹנִי, ויתקיים אז הכתוב מְלֵא כָל
הָאָרֶץ בְּבוֹדוֹ, וזה שברך את נח וממנו
הברכה לְשֵׁם וּמִמְנוּ לְאִבְרָהָם יִצְחָק
ויעקב ומהם לכל בני ישראל, ומלאו
את-הָאָרֶץ, עד אשר תמלא הארץ
אותם. ואם במצרים נאמר כן, בארץ
הצבי על אחת כמה וכמה.

לעומקו של מקרא נח

ולומר: שדגי הים בתרגום הם **נוני** **ימא**. ונוני ימא מרמזים על הנוני"ם ההפוכים שבפרשת בהעלתך, לפני ואחרי פרשת ויהי **בנסוע הארון**. ושם נדרשים הנוני"ם להפסיק בין פורענות לפורענות. **וכפירוש רש"י שם: עשה** לו סימניות מלפניו ומלאחריו לומר שאין זה מקומו, ולמה נכתב כאן כדי להפסיק בין פורענות לפורענות וכו'. כדאיתא בכל כתבי הקדש (שבת קטז).

לומר לך, שכל הבריאה כולה ניתנת בידי עמלי התורה, ומתקיים בהם: **בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ**. (וכאוה"ח הק' עה"פ וישב הים לאיתנו, פר' בשלח). **ועוד** רמז הכתוב **שְׁבִי־דְכֶם נִתְּנוּ לְלִמּוּד כֹּל הַתּוֹרָה כּוֹלָהּ**. לכן נסמך **לנוני ימא**. הם הדגים הצוללים במעמקי ים התורה, מהתנאים ואמוראים ועד אחרון התלמידים.

וְאָדָּם אֶת דְּמָמְכֶם לְנַפְשֵׁיכֶם אָדָּרֵשׁ
(ט,ה')

יש לעיין מדוע שינה הכתוב לומר **דממכם** בחיריק ולא **דממכם** בפתח. **ושמא יש** לומר שלא רצה הכתוב לפתוח פתח לבעל דבר לומר דממכם בפתח, שלא

באופן השני פירש האבן עזרא **שְׁבִי־דְכֶם נִתְּנוּ** דְּבַק עִם וּמִוִּרְאָכֶם. כלומר **ומוראכם ותתקם בידכם נתנו** על כל החיות וכו'. ולפי זה **בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ**, הוא חלק מהברכה של **ומוראכם ותתקם**.

ולעומקו של מקרא נראה לפרש באופן שלישי, **שמוראכם ותתקם** על החיות, מותנה **במוראכם ותתקם** מהקב"ה.

ומוראכם ותתקם מהקב"ה, **בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ** כאומרם ז"ל: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שהיא **בידכם**.

ואשר על כן באומו **ומוראכם ותתקם בידכם נתנו**, כוונתו כפולה. **בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ** להיות **מוראכם ותתקם כלפי שמים**, וממילא **בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ גַם מוראכם ותתקם** על החיות וכו'.

וכאומר: כפי יראת שמים שלכם, שנתנה **בידכם**, כן ינתנו **בידכם** מוראכם וחתכם על החיות והעופות ודגי הים.

ועל דרך הרמז תִּדְרָשׁ הסמיכות של **בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ לְדָגֵי הַיָּם**, כמין חומר.

לעומקו של מקרא נח

ולעומקו של מקרא, ירמוז הפסוק לכלל של מידה כנגד מידה. וכפי שאמרו במסכת סנהדרין (לז:): דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו וכו'.

להחזיר השפיכות דמים שהיתה אצל קין, לכן שינה לחיריק שהיא הקטנה שבנקודות. וכפי שאמרו חז"ל בכמה מקומות, לישנא מעליא נקט.

שָׁפַךְ דַּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ כִּי
בְּצֵלָם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם (ט,ו')

דרשת

בְּצֵלָם

כִּי בְּצֵלָם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת-הָאָדָם
(ט,ו')

בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ. פירש"י בְּאָדָם על פי עדים. ועל דרך הצח, תרמוז המלה בְּ אָדָם על שני עדים. שהם שני בני אדם. ב' אָדָם.

כִּי בְּצֵלָם. היא לכאורה נתינת טעם מדוע יומת על פי עדים חיים [ולא עדויות של עצמים דוממים] ועל פי דִּבְנִים. ויש להבין נתינת טעם זו.

ועוד תרמוז המלה בְּאָדָם על כך שאין בית דין שקול. שאם תצרף שְׁנֵי בִ"ד של כ"ג הרי בִ"ד של מ"ו, ואין בִ"ד שקול, ובתוספת של דִּבְנֵן אחד הוי בִ"ד של מ"ז, גימטריה' בְּאָדָם.

שָׁפַךְ דַּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ.
(ט,ו')

ושמא יש לומר, שהרוצח פגם כביכול בצלם אלקים, לכן יומת על פי העדים שהם בצלם אלקים, לפני השופטים הנקראים אלהים.

ועוד אפשר לומר שהוא נתינת טעם למדה כנגד מדה האמורה לעיל. ומדה כנגד מדה תפעל עתים לזכות במידת הרחמים, ועתים לחובה במידת הדין הנקראת אלקים. הרוצח פגם

יש לשאול, מדוע יכתוב הפסוק דבר שאינו כפשוטו. והרי אין מקרא יוצא מידי פשוטו.

לעומקו של מקרא נח

אתו ונאמר אתם. שהמחבר ביניהם, בין איש ואשתו, הם שרש נשמה אחד שיש להם, ואותו שרש הוא מרוח ה'. וכפי שאמרו [קידושין ל. ג'] שותפים באדם. אביו ואמו והקב"ה. ובזה הם שונים משאר החיות והבהמות. ואשר על כן נאמר במעשה הבריאה בַּצֵּלִם אֱלֹהִים בָּרָא אֱתוֹ וְזָכַר וּנְקָבָה בָּרָא אֹתָם.

שכל אחד ונשמתו הוא, לכן נאמר בָּרָא אֱתוֹ ושניהם יחד ושרש נשמתם אחד המקושר לבורא האחד והמיוחד. לכן נאמר בָּרָא אֹתָם.

וְאֲנִי הִנְנִי מְקִיִּים אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת-זֵרְעֲכֶם אֲחַרְיִכֶם (ט, ט').

וְאֲנִי הִנְנִי. כאן רמז לשם השולט בחדש חשון וְהָיִי הַיּוֹצֵא מֵרֶ"ת וְיִדְבֹשׁ הַיּוֹם תִּהְיֶה יְהו"ה [דברים כו, טז'] כמובא בתיקוני הזהר הק'. כן נרמז שם ק' זה כאן, כיצד: ואני הִנְנִי ר"ת ו"ה ובמילה הִנְנִי ה' בתחילה וי' בסוף. והיינו וְהָיִי.

כביכול בצלם אלקים של חבירו, תבוא מידת הדין של צלם אלקים ותתבע את עלבונו. ואף כי לא יהיו עדים, הרי בידי שמים מסור הדבר. וכנ"ל.

וְעוֹד י"ל עַל דֶּרֶךְ הַצַּחַח, בפירושו בַּצֵּלִם: צ כנגד שמשביעים אותו ביצירתו תהיה צדיק ואל תהיה רשע. ל כנגד לימודו, מה שהקב"ה מלמדו תורה במעי אמו. ם כנגד ארבעים יום של יצירת הולד. ורוצה זה פגם בכל מעשה היצירה האלו. והשחית הצל"ם, על כן יפרע אלקים ממנו במידת הדין פִּי בַּצֵּלִם אֱלֹהִים עֲשֵׂה אֶת-הָאָדָם.

פִּי בַּצֵּלִם אֱלֹהִים עֲשֵׂה אֶת-הָאָדָם. (ו, ט')

וְעוֹד יֵשׁ לִיתֵן טַעַם מְדוּעַ כֵּאֵן נֹאמֵר בַּצֵּלִם אֱלֹקִים עֲשֵׂה וְלַעִיל בִּפְרָק א פֶּסוּק כז' נֹאמֵר בַּצֵּלִם אֱלֹקִים בָּרָא.

ולעומקו של מקרא יש לומר חילק הכתוב עשייה לגוף ובריאה לנשמה.

וכאן שהרוצה פגע בגופו, נאמר פִּי בַּצֵּלִם אֱלֹקִים עֲשֵׂה אֶת הָאָדָם. ולעיל במעשה הבריאה נאמר בַּצֵּלִם אֱלֹקִים בָּרָא אֱתוֹ וְנָקָבָה בָּרָא אֹתָם. נאמר

לעומקו של מקרא

נח

להתבונן בקשת יתר על המידה אלא רק לראותה כדי ברכה.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הרמז נאמר: בענני מלשון להענות לתפילותיכם. כשארצה לענות לתפילותיכם, אראכם הקשת בענן. ויהיה ענן מלשון עננו.

ויהיה נרמז בדברי יעקב אבינו שאמר (בראשית מח, כב') נאני נתתי לך שקם אסד על-אחיך אשר לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי. ותרגם אונקלוס שם מלשון בקשתי: בצלותי ובקבעותי. הכתיב הקשת בלשון בקשה.

ועוד יהיה נרמז על דרך הסוד, במה שאמר וְהָיָה. וְהָיָה בענני ענן, שהוא לשון הוי"ה, מידת הרחמים העונה בעת רצון. הוא שם ה' השולט בחדש תשרי חדש הרחמים והסליחות, היוצא מן הפסוק (בראשית יב, טו') בסופי תיבות: וַיֵּרָא אֹתָהּ שָׂרִי פְרָעָה. לכן הקדים ואמר בענני.

וְהָיָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן וְרֵאִיתִיהָ לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל-

וְהָיָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן וְרֵאִיתִיהָ לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם. (ט, טז)

יש ליתן את הדעת מאי וְרֵאִיתִיהָ שאמר הקב"ה, והרי הקב"ה הוא שעשאה. אלא אל תקרי ראיתה אלא קראתיה. הראתיה לבריות. ומה שאמר בלשון וראיתה לשבר את האזן.

ועוד י"ל, וְרֵאִיתִיהָ כמו וירא אלקים כי טוב. כבר מאז בריאת העולם קראתיה להיות אות הברית לסימן טוב.

וְהָיָה בְּעָנָן עָנָן עַל-הָאָרֶץ וְנִרְאָתָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן (ט, יד)

כאן הודיע הכתוב שאין לתת טעם טבעי לתכונת הקשת הגם שתבוא בעת יהיו שמש ומים יחדיו, לא זאת הקשת של אות הברית. כי קשת אות הברית תבוא ברצונו. לכן אמר בענני ענן.

לומר לך שאין כאן גילוי חוץ מרצון ה'. אלא גילוי שכינה יש כאן, ואשר על כן אמרו (שו"ע סימן רכ"ט) לא

לעומקו של מקרא נח

ורצה לומר בזה שהתחיל עניני החולין בעולם, וְהִחֲלָה הַחֹל על הקדש.

וממנו למדו דור הפלגה שנאמר (יא, ו') וְזֶה הַחֲלָם לַעֲשׂוֹת. וההבדל בין דור הפלגה לנח שנה היה הראשון להתחיל חולין כיחיד. ודור הפלגה היו הראשונים להתחיל חולין ברבים.

וכי תימא והרי היו דורות קודמים לנח שנאמר בהם (בראשית ד, כו') וּלְשֵׁת גַם-הוּא הוּא יֶלֶד-בֶּן וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אֲנוֹשׁ אֲזַי הוֹחֵל לִקְרֹא בְּשֵׁם יְהוָה, ופירש רש"י אז הוחל. לשון חולין, לקרא את שמות האדם ואת שמות העצבים בשמו של הקב"ה, לעשותן אלילים ולקריתן אלהות:

יש לומר ההבדל שהדורות שנאמר בהם אֲזַי הוֹחֵל לִקְרֹא בְּשֵׁם יְהוָה, גם הם היו יחידים, אלא שנודעו ברשעותם. אבל נח היה כביכול איש סודו של הקב"ה. והיה הוא הנקרא איש צדיק תמים מתעסק בחולין. לכן נחשב לו שהיה הראשון שהחל להחיל חולין בעולם. ולעומתו אברהם שהיה הראשון לקדש שם שמים לעין כל.

נִפְשׁ חַיָּה בְּכָל-בְּשָׂר אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ (ט, טז)

כאן רמז הכתוב על מלכויות, זכרונות ושופרות.

לְזַכֵּר הַיַּיִנוּ זְכוּרוֹנוֹת.

קִשְׁתֵּי הַיַּיִנוּ שׁוֹפְרוֹת. והוא ר"ת קול של תרועה. והקשת כפופה כשופר להיות כל השומע אותו נשבר לבו בקרבו, כ בראותו את הקשת ישבר לבו בקרבו מעצמת גילוי השכינה.

ומה שאמר בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל-נִפְשׁ חַיָּה אלו מלכויות.

ועוד על דרך הרמז, קש"ת, בראשי תיבות קשר של תפילין, קבלתה של תורה. קידוש של שבת. שבזכות כל אלו מתקיים העולם. כפי שבאה הקשת להודיע לעולם.

וַיִּחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כָּרֶם (ט, טז) ויחל לשון חולין, לשון התחלה, ולשון לחול. כמו ברכות יחולו על ראשו.

לעומקו של מקרא נח

והוא הגיד הדבר לשני אחיו בפני רבים להלעיג עליו וזה טעם "בחוי" וכן תרגם אונקלוס "בשוקא" וטעם וידע את אשר "עשה לו" שגלה חרפתו לרבים. עכ"ל.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח, יש לומר שתרמוז הפרשה לתוקף מצות הציצית. שלכן ציננו הבורא ית' וראיתם אותו, לתקן כל ראיות האסורות. ושם שנוהר ביותר לכסות אביו בכבוד ונמנע ביותר מלראות בקלקלתו, בזה זכה כפירוש רש"י לכיסוי של כבוד, וזכו בניו לטלית של ציצית. וכמבואר לקמן.

ולכן הדגיש הכתוב לשני אחיו בחוי. רמז למצות הציצית שתכליתה להיות בחוי. לקיים וראיתם אותו. וגם להסוברים שיש להסתיר את החוטים על פי הסוד, על כל פנים יהיה מסתכל בהם בעת הברכה, כתרגום יונתן בן עוזיאל.

ואונקלוס תרגם בחוי בשוקא. וירמוז ליוסף הצדיק שהשאיר בגדו בידה של אשת פוטיפר וינס ויצא החוצה, ותרגם אונקלוס גם כאן בשוקא. שמתוך ששמר על מצות הציצית, שמרה היא

ונישת מן-הנין וישפך ויתגל בתוך אלה. (ט, כא')

לית מילתא דלא רמיזי באורייתא. לעומקו של מקרא, ירמזון אלן מליא ננס פורים שנתברכו בו בני ישראל מתוך קלקולו של אחשוורוש ביין. כיצד:

ונישת אותיות ושת. מן-הנין אותיות המן. וישפך רמז לאחשוורוש. ויתגל רמז למגילה וכן רמז למרדכי אשר הגלה עם הגולה.

וכאמרו, כשם שנתברך ושם מקלקולו של נח ביין, כן נתברכו ישראל מקלקולו של אחשוורוש ביין.

וירא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוי (ט, כב')

יש ליתן טעם לאמרו בחוי. וכי מה לי היכן היו. ופירש הרמב"ן והנה החטא שראה חם ערות אביו ולא נהג בו כבוד שהיה ראוי לו לכסות ערותו ולכסות קלונו שלא יגידנו גם לאחיו

לעומקו של מקרא נח

שניהם. ומדה טובה מרובה, ברכת הבנים כמוה כברכת האבות, ובברכתם של הבנים נכללים אבותיהם. כברכת יעקב לאפרים ומנשה, ויקרא בהם שמי ושם אבותי.

וְזֶה שְׁנֵי אֲמָר וַיִּקְחֵ לְשֵׁם וַיִּלְפֹּת אֶת-הַשְּׂמֵלָה וַיִּשְׁמְרוּ עַל-שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם (ט, כג) ופירש"י שם ויקח שם ויפת. ויקחו אין כתיב כאן אלא **וַיִּקְחַת**, לימד (ב"ר לו, ו.) **על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת**, לכך זכו בניו לטלית של ציצית. וכמפורש לקמן בענין גוג ומגוג:

וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא אָמֵן לְגֹג מְקוֹם שֵׁם קָבֵר בְּיִשְׂרָאֵל וְגו' וְקָבְרוּ שֵׁם אֶת גֹּג וְאֶת כָּל הַמּוֹנֵה וְקָרְאוּ גֵיא הַמּוֹן גֹּג: וְקָבְרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַעַן טַהַר אֶת הָאָרֶץ שְׁבַעַה חֲדָשִׁים. (יחזקאל, לט, יב)

ויש להבין על מה ולמה נצטוו בני ישראל לקבור את גוג שבעה חדשים. ואם תאמר כדי לטהר את הארץ, מדוע יהיה מוטל דוקא על ישראל. והרי בימי גוג ומגוג יהיו הכל לעבדים לישראל.

ויש לומר שמזמן נח כבר נצטוו על הדבר, כפי שמביא רש"י בפירושו עה"ת. **והיא תכנית של קורא הדורות**

עליו שינוס החוצה, לשוק ולא יחטא לאלקים.

ובמדרש פליאה מובא שהציצית היא בגדי החמודות שלקח יעקב מעשו שלקח מנמרוד שלקח מאדם הראשון, היא הנקראת כתנות אור באל"ף, כפי שכתב ר' מאיר בתורתו. ויעקב לבשם בעת אשר קבל ברכת אביו יצחק, ונתנה ליוסף.

וְרָאָה מה בין יוסף לָחֵם. יוסף יצא השוקא לפני העבירה, וינס מפניה. וחם יצא השוקא אחרי העבירה באביו, כמתגאה במעשיו. ואשר על כן נתקללו כנען וחם, ולעומתם שם ויפת נתברכו, שתיקנו חרפת אביהם.

ועוד יש ליתן טעם מדוע יתקלל כנען. והרי אביו חם עשה מה שעשה ולא הוא. ורש"י פירש בשם רבותינו מהמדרש רבה כנען ראה והגיד לאביו לכך הוזכר על הדבר ונתקלל.

ושמא יש לומר שכנען לא נמנע מלראות את זקנו בקלקלתו, ולכן נתקלל. **ויש לשאול**, והרי מעשה חם באביו חמור יותר, אלא קללת הבן כמוה קללת האב, ובקללתו כלל קללת

לעומקו של מקרא נח

השְׁמֵלָה, פרסם הכתוב את שם לפני יפת. ועוד שכתוב ויקח ולא ויקחו. כלומר שהאחד נתאמץ יותר ואיזה הוא זה שם שכתוב ראשונה. **נִיקַח שָׁם**. לכן מבני בניו של שם יזכו לכיסוי של כבוד בחייהם, בתפילה, היא הטלית של ציציית, וגוג ומגוג מצאצאיו של יפת יזכו לכיסוי של כבוד לאחר מותם, לקבורה.

ועל כך יש לשאול, והרי יש לפניו יתברך דרכים רבות לזכות את ברואיו. ומדוע יבחר ליפת דוקא לזכותו **במותו**, ולא בחייו. **ויש לומר**, על דרך מה שהכתיב בתורה **וחי בהם. שהמצוות נתנו לחיות בהם.** ושם נתאמץ במצות **כיבוד אב**, ולכן זכה בחייו לטלית נאה לבני בניו, הם עם בני אברהם. ויפת שנתאמץ **פחות** במצוה **יזכה במותו**, בלבד לכיסוי של כבוד והוא להיקבר, שתכסהו האדמה ולא יהיה למאכל עוף השמים.

ועדין יש לשאול, והרי בנים רבים היו לשם, וממנו עממים רבים, ומנין שיזכו לטלית דוקא בני אברהם, **אלא יש לומר** על פי המדרש רבה, (בראשית, פרשיה מג, ט') שכאשר אמר אברהם למלך סדום (בראשית יד, כג') **אם-**

מראש. אשר בעת השתכר נח ונתגלה קלונו, באו שם ויפת להציל כבודו של אביהם, שנתבזה על ידי חם אחיהם. ושם נאמר: **נִיקַח שָׁם וַיָּקַח אֶת-הַשְּׁמֵלָה וַיְשִׁימוּ עַל-שָׁכְמָם שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכוּ אַחֲרַיִת וַיְכַסּוּ אֶת עֵרְוַת אֲבִיהֶם וַיְפָנִיחֶם אַחֲרַיִת וַעֲרַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ.**

מפרש רש"י: פרק ט' פס' י"ח: ויקח שם ויפת. אין כתיב ויקחו אלא ויקח, לימד (ב"ר לו, ו.) על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכן זכו בניו לטלית של ציציית, ויפת זכה לקבורה לבניו, שנאמר **אתן לגוג מקום שם קבר** (יחזקאל לט, יא).

יוצא איפוא ששם ויפת זכו במדה כנגד מדה לכיסוי של כבוד. הם כיסוהו בכיסוי של כבוד שלא יתבזה, לכן יזכו לכיסוי של כבוד. **שם**, יזכו בניו לטלית של ציציית, ויפת יזכו בניו שיכסו את גוג ומגוג וכל חילותיו **בעפר**, לאחר מלחמת גוג ומגוג, ולא יהיה למאכל עוף השמים.

ורש"י נתן טעם מדוע שפר חלקו של שם, יותר מיפת. שהרי שניהם נתאמצו במצוה. אלא ששם נתאמץ יותר. שנאמר **נִיקַח שָׁם וַיָּקַח אֶת-**

לעומקו של מקרא נח

ולעומקו של מקרא יש לומר, שבזכות הכיסוי כבוד של הציצית, וציצית דומה לרקיע, זכו אחרי כן כל עם ישראל על ידי אהרון גם לכיסוי כבוד של ענני כבוד. כי אהרון הכהן נתכהן בבגדי כבוד, של כהונה, ולכן ראוי שיהיו ענני כבוד על ידו. וכל היקר הזה על ידי התאמצות במצות כיבוד אב, שהיא דוגמא לכיבוד אבינו שבשמים. ויפת שלא נתאמץ במצוה זכה לכיסוי הקבר. ויש לומר שלכן קוראים את קבורת גוג בסוכות. שעל ידי כך מתבררת מתנת קורא הדורות מראש לבני בניהם של שם ואברהם, בעודנו יושבים תחת צילא דמהימנותא היא כיסוי כבוד זכר לענני הכבוד. ולכן נקראת סוכה כך, מלשון כיסוי.

וחז"ל רמזו לזה במסכת ברכות, (דף י' עמ"א) למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג שאם יאמר לך אדם כלום יש עבד שמורד ברבו [והכוונה לגוג ומגוג שבא למרוד בהקב"ה] אף אתה אמור לו כלום יש בן שמורד באביו, אלא הוה [שכך היה עם אבשלום שמרד באביו] הכא נמי הוה כלומר כך יהיה בגוג שמרד ברבו.

מחוט וְעַד שָׂרוּף-נָעַל וְאִם-אֶקַּח מִפֶּל-אֲשֶׁר-לָךְ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂרְתִּי אֶת-אֲבָרָם אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר מִמְּל אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲמַרְתָּ אִם מִחֹט, חֲיִידָא שְׂאֲנִי גוֹתֵן לְבָנִידָא מִצְנַת צִיצִית, הִידָא מָה דְאֶתְ אָמַר (במדבר טו, לח): וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן פְּתִיל תְּכֵלֶת, וּמִתְּנֵן גְּמִינֵן חוּטָא דְתֵכְלֶתָא.

היוצא איפוא, שמצות טלית שהיא בגד של כבוד, ניתנה לבני שם. ועדיין איני יודע כביכול מי יקבלנה. וכאשר בא אברהם ואמר אם אקח מחוט וגו' ולא תאמר אני העשרתי את אברם, נבחר אברהם אבינו מכל צאצאי שם להיות זוכים בטלית עם ציצית.

ודייקא נמי ברש"י כדלעיל, על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של ציצית. והיינו, שעל ידי שם זכו לטלית בלבד. והיא של ציצית, אבל עדין ללא ציצית. ובציצית עצמה זכו רק בבא אברהם, ובזכות שאמר אם אקח מחוט וגו', זכו בזכותו לפתיל תכלת הוא הציצית להיות על הטלית שניתנה להם על ידי שם.

לעומקו של מקרא נח

וְזֶה הַחֵלֶם לַעֲשׂוֹת.

יש ליתן טעם מאי וְזֶה ומאי הַחֵלֶם.

ולעומקו של מקרא יש לומר, וְזֶה הכוונה לנח שנאמר בו וְזֶה ינחמנו. הַחֵלֶם שלמדו כולם מנח שנאמר בו וַיִּחַל נֹחַ אִישׁ הָאָדָמָה וַיִּטֵּעַ כָּרְם וַיִּשְׂכַּר וַיִּפְרַשׁ"י שם עֲשֵׂה עֲצָמוֹ חוֹלִין. והתחילו כולם לעשות חולין בעולם כמוהו.

ועוד יש לומר כאן למדה התורה כלל גדול בהשגחת השם בעולם בענין הכל צפוי והרשות נתונה. שאע"פ שהכל צפוי, עדין הרשות נתונה לאדם. אבל רק להתחיל את המעשה. כי סופם של המעשים מי יִשְׁוֹרֵם, אלא רק הקב"ה יודע תעלומות.

וזה שסיים הפסוק וְעֵתָהּ לֹא-יִבְצָר מֵהֶם כֹּל אֲשֶׁר יִזְמֶוּ לַעֲשׂוֹת. ופירש"י בתמיהה, יבצר לשון מניעה. וכאומר, האם יחשבו שאין מונע מהם והרי ההשגחה המניעה את כל העולמות, היא תמנע מהם.

ועל דרך הצח, אפשר לומר לא יִבְצָר מֵהֶם גם בניחותא. שכל קלקולם כקלקולו של נח בא מן היין, ועתה לא

כאן גילה הכתוב, על ידי אבשלום, שכל מה שגוג מורד ברבו כבר נמצא בשרשים של זלזול בכיבוד אב על ידי יפת מאבותיו. ושמו מוכיח עליו, אב-שלום. שאם בן יכבד אב ועבד אדוניו, אזי שלום יהיה לו. ודוד המלך ראה לתקן את הדבר הזה משרשו לכן אמר בני אבשלום בני בני וגו' שמונה פעמים, להעלותו ולהחזירו לשרשו. ואמרו בגמ' (סוטה י' עמ"ב) שבע פעמים להוציאו מגיהנום, ופעם שמינית י"א להביאו לעולם הבא. כלומר להחזירו לשרשו. ויש לומר שעל ידי תפילת דוד המלך, החזירו לשרשו של אברהם אבינו שאמר ליצחק הנני בני, ונאמר גם שם בני, בני, שבע פעמים.

ולעומקו של מקרא יש לומר, שלכן נצטוו ישראל לקבור את גוג שבעה חדשים. שעל ידי התאמצות בקבורתם, שבעה חדשים, מעלים גם הם שבע פעמים את מצות כיבוד אב.

וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עָם אֶחָד וְשִׁפְהָ אֶחָד לְכֹלֶם וְזֶה הַחֵלֶם לַעֲשׂוֹת וְעֵתָהּ לֹא-יִבְצָר מֵהֶם כֹּל אֲשֶׁר יִזְמֶוּ לַעֲשׂוֹת (יא,ו')

לעומקו של מקרא נח

ומרמז על אברהם עמוד החסד הממשיך
לְעוֹלָם חסדיו של מקום.

ועוד יש לומר כי ה"נון" הפוכה כנונים
ההפוכים משני עברי פרישית "ויהי
בנסוע הארון" המפסיקים בין פורענות
לפורענות [מסכת שבת קט"ז:], כן כאן
הנון הפוכה לומר לך שעד כאן חרון אף
של מקום.

ובמדרש רבה (פרשה לח), **מובא**,
אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָּא, כָּל מִי שֶׁנִּכְפַּל
שְׁמוֹ יֵשׁ לוֹ תִּלְקַ לְעוֹלָם הַזֶּה וְלְעוֹלָם
הַבָּא, וְעוֹד שֶׁשָׁעָה תֵּרַח תְּשׁוּבָה
שֵׁנָא' לַאֲבֵרָהָם וְאַתָּה תְּבֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ
בְּשָׁלוֹם.

ועוד ירמוז לכך שעשה תרח תשובה,
כמו **במדרש רבה** (פרשה לח),
שנא' לאברהם וְאַתָּה תְּבֹא אֶל אֲבֹתֶיךָ
בְּשָׁלוֹם. ובזה סר חרון אף של מקום.

הפטרת שבת ראש חדש

פסוקי הפטרה: **ישעיה פרק-סו**

הפטרה זו, הנקראת על שם תחילתה
השמים כסאי והארץ הדם רגלי,
נבחרה להיות נקראת בשבת ראש חדש,

יבצר מהם בציר הענבים לעשות מהם
יין לקלוקול. וזה שפירש"י (ט,כ') שהיה
לו לעסוק תחילה בנטיעה אחרת.

והניין פה, מאי נטיעה אחרת. מובא
במדרש ב"ר נטיעה שאין עמה תקלה,
כגון עץ הזית, שלא נשטף במבול.

ולעומקו של מקרא יש לומר עוד,
מאי נטיעה שאין עמה תקלה, נטיעת עץ
חיים היא למחזיקים בה ותומכיה
מאושר. **וכן נטיעת האמונה**, לספר
בשבחי ה' והשגחתו אשר הנהיג את
התיבה, וכו'. **שהיא נטיעה שאין עמה
תקלה.**

ונמת תרח בתרון. (יא, לב)

פירש רש"י בתרון הנו"ן הפוכה,
לומר לך עד אברהם חרון אף של מקום.
ובמסורה לאחת השיטות,

נכתבת הנון כך: **ר**

כשרגל הנון לא באמצע ראשה אלא
כאילו התרחקה שמאלה והראש נוטה
ימינה. **ועל דרך הצח:** הגבורה
והדינים המרומזים **בשמאל** התרחקו,
וראש הנון נוטה **ימינה** לכיוון קו החסד,

לעומקו של מקרא נח

לשבת ראש חדש. **וכן יש להבין** שאר פסוקי הפורענות כגון: {ג} שֹׁחֵט הַשּׁוֹר מִפֶּה אִישׁ זֹכֵחַ הַשָּׂה עֶרְף פֶּלֶב מַעֲלָה מִנְחָה בַּחֲזִיר מִזֶּפֶר לִבְנֵה מִכְרֹד אָנָּן וְגו', {ד} גַּם אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגֹּדְרֵתָם אָבִיא לָהֶם: ומה עניין גוג ומגוג לכאן כגון: {ט} וְשָׁמְתִי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם פְּלִיטִים אֶל הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלוֹד מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת תִּבְל וַיָּנֹן וְגו', וכן מדוע יזכיר כאן אכלי בשר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבָּר יַחְדָּו יִסְפוּ נְאֻם יְהוָה:

ומה עניין **השכר הגדול** אשר יקבלו בניו של מקום כנגדם: {כב} פִּי כֹאשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַתְּדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַתְּדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֲמֵדִים לִפְנֵי נְאֻם יְהוָה פֶּן יַעֲמִד זֶרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם: ומה שייכותו לשבת ראש חדש. וכן יש להבין מדוע לכאורה אין הקב"ה רוצה בבניין בית המקדש לְמִשְׁכַּנּוֹ, וכפי שכבר אמר בתחילה **אִי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאִי זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי**, שהרי **הַשָּׁמַיִם פִּסְאֵי וְהָאָרֶץ הָדָם רָגְלֵי** וכפי ששאל שלמה המלך בבנותו את בית המקדש [מלכים ח כז'] "כִּי הֲאֵמְנָם יֵשֵׁב אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ הַזֶּה הַשָּׁמַיִם וְהַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךָ", וכפי שמובא במדרש תנחומא שכן אמר משה רבנו כשנצטווה על המשכן ונרתע לאחוריו.

ואף דוחה היא כל הפטרה אחרת הרגילה להיות באותה שבת, ועל כן דוחה היא את ההפטרה של פרשת נח ונקראת במקומה. ואף על פי שדוחה היא, מכל מקום יתבאר **שיש לה שייכות גם לפרשת נח**. וכפי שיתבאר לקמן על הפסוק בפרשה [ח,כב'] **עַד כָּל-יְמֵי הָאָרֶץ זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחֶם וְקִיץ וְחֹרֶף וְיוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשָּׁבְתוּ**.

ויש לעיין מדוע נבחרה הפטרה זו להיקרא בראש חדש שחל בשבת. אם משום תחילתה **הַשָּׁמַיִם פִּסְאֵי וְהָאָרֶץ הָדָם רָגְלֵי** לכאורה אינו מובן שייכותה לראש חדש שחל בשבת.

והנראה בדרך הפשט משום סופה, **וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֻדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל בְּשָׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר יְהוָה: הרי שר"ה חדש שחל בשבת רמוז בה.**

ויש להבין כמה וכמה דברים שנראים לכאורה תמוהים בשייכותם לשבת ראש חדש. כגון: מדוע אין פסוק זה מסיים את ההפטרה עד שיש לכופלו בשנית כדי לסיים בדבר טוב. ומה שייכות הפסוק האחרון שמסיים בפסוק של פורענות: {כד} **וַיִּצְאוּ וַראוּ בַּפְּגָרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתֶּם לֹא תָמוּת וְאֲשֶׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דָרְאוּן לְכָל בְּשָׂר** מה שייכותו של גמול זה

לעומקו של מקרא נח

הקב"ה מדי חדש בחדשו כהתחדשות העולם מראש השנה לראש השנה, וכהתחדשות הגאולה מניסן לניסן, שהוא ראש חדשים לחדשי השנה. וכל ההתחדשות הזו היא מכח אור השבת הקבוע ועומד מששת ימי בראשית, שאין בו שינוי כלל.

כן עם ישראל בכללו, וכן כל אחד ואחד מבני ישראל, אשר הנשמה קבועה בו ועומדת כפי אור השבת, והגוף המשתנה הוא המתחדש בו בכל רגע ורגע מכח הארת הנשמה. ובני ישראל נצטוו על התורה ועל הקמת המשכן ועל בית המקדש, כמקום עבודת ה', מקום להתחדשות ובנייה לפני הקב"ה.

והשראת השכינה בבית המקדש כהשראת שכינת ה' בעמו ישראל בכלל ובפרט, היא המחברת בין התחדשות הגוף והתקדשות הנשמה, ואשר על כן אומר הקב"ה השמים כסאי והארץ הדום רגלי וכן הוא אומר [ישעיהו נז טו'] כִּי כֹה אָמַר יְהוָה וְנִצָּא שָׁכֵן עַד יְקֻדֹשׁ שְׁמוֹ מְרוֹם וְקֻדֹשׁ אֲשַׁכֵּן וְאֵת דִּבְכָא וְשִׁפְלֵי רוּחַ יִגְוֶה. כאומר שאין השכינה שורה אלא במי שהוא ענו.

כי הענווה היא החיבור הנרצה בין הגוף והנשמה היא הבית הנכון להשראת השכינה, כהחיבור בין התחדשות הזמנים על ידי הלבנה

ובהקדים לביאור ההפטרה יש לשאול, הרי ראש חדש ושבת הם כשני הפכים אשר כביכול סותרים זה את זה.

כיצד: ראש חדש מורה על התחדשות, מדי חדש בחדשו, וכביכול אינו זמן דקביעא וקיימא, אלא בי דינא הוא דקא קבעי ליה [אינו זמן קבוע לכשעצמו אלא בית דין הוא אשר קובע זמנו] ואילו שבת קדש הוא יום דקביעא וקיימא מבריאית העולם ואינו תלוי בבית דין ואין בו שינוי כלל. [וכפי שמובא בפסחים קיז, יומא ב, חולין קא:]

ובביאור הדברים יש לומר כי הסתירה בין שבת וראש חדש היא רק לכאורה מה שנראה כלפי חוץ. אך בפנימיות הדברים אין ביניהם סתירה אלא הם משלימים זה את זה. וכל התחדשותה של הלבנה תלויה ועומדת במאור השמש הקבועה וקיימת, ועל פי קביעת השמש היא קביעת השבת מבראשית כנאמר ויהי ערב ויהי בקר יום הששי. היום המיוחד שאין בו שינוי כלל. יום של כניסת השבת. ואשר על כן ניתנה בו תורה שאין בה שינוי כלל.

ואשר על כן יאמר לעומקו של מקרא כי התחדשותה של הלבנה משולה לישראל המתחדשים לפני

לעומקו של מקרא נח

ומגוג יהיו לחרפה ולבזיון בעיני כל בשר הבאים להשתחות לפני ה' . והחרפה והבזיון לגוג ומגוג ולכל אשר לא שמרו דבר ה', הוא משום שלא השכילו לחבר ולמזג בין תאוות הגוף ובין כלות הנפש והנשמה המייחלת להתאחד עם בוראה. ומה שחוזרים וכופלים הפסוק לפני האחרון כדי לסיים בדבר טוב, הוא לא רק משום **סיום טוב בקריאה**, אלא גם ובעיקר משום **סיום טוב בבריאה**. וזה שאומר הקב"ה, שמכל השמים והארץ אינו בוחר לשכון אלא את דכא: **וְאֵל זֶה אֲבִיט אֵל עֲנִי וְנִכַּח רוּחַ וְתָרַד עַל דְּבָרֵי:** והוא האמור על דרך הקבלה **בסוד הצמצום**, שהקב"ה כביכול מצמצם עצמו אל תוך כל אחד ואחד שמבטל עצמו ונוהג בדרך הענווה.

וכן מובא במדרש תנחומא [תרומה פרשה י] רבי יהודה בר סימון אָמַר: **שְׁלֹשָׁה דְבָרִים שְׁמַע מִשָּׁה מִפִּי הַגְּבוּרָה וְנִבְהַל וְנִרְמַע לְאַחֲרָיו** [בעניין המשכן, הקרבנות ותרומת כפר נפש עיי"ש]: **בְּשַׁעָה שְׁאָמַר לוֹ וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם, אָמַר: רַבּוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַי הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךָ (מלכים א ח, כז). אָמַר לוֹ הַקַּב"ה לַמִּשָּׁה: לֹא כָשֶׁם שְׂאֵתָה סְבוּר, אָלֹא עֲשָׂרִים קָרַשׁ בְּצַפּוֹן, וְעֲשָׂרִים בְּדָרוֹם, וְשָׁמוֹנָה בְּמַעְרָב, וְשָׁמוֹנָה בְּמִזְרָח, וְאַצְמָצַם שְׁכִינָה שְׁלִי וְאַשְׁכַּן בֵּינֵיהֶם,**

שבענוותנותה מיעטה את עצמה, ובין קביעות קדושת יום השבת.

ואשר על כן נאמר לפני סיום ההפטרה **וְהִנֵּה מִדֵּי חֲדָשׁ בְּחֻדְשׁוֹ וּמִדֵּי שְׁבַת בְּשַׁבְתּוֹ יָבֹוא כָּל בְּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי** אָמַר יְהוָה, כי ביאת כל בשר להשתחות לפני ה' זו היא מהות ותכלית החיבור בין שמים וארץ כפי שפתח ואמר השמים כסאי והארץ הדום רגלי, **איזה בית תבנו לי וכאומרו כזה בית תבנו לי**, בית המקשר שמים וארץ, **כזה בית תבנו לי** את בניין קומתכם הרוחנית של העם ושל כל פרט ופרט, לבוא ולהשתחות לפני אמר ה', שבזה יָרַד שַׁפַּע רַחֲמִים לַעֲוֹלָם וּלְכֹן נִקַּט שֵׁם הוִי"ה שהוא מקור הרחמים בעולם.

ויש לשאול, לכאורה מדוע לא תסתיים ההפטרה בדבר הטוב הזה, ולא נצטרך לפסוק המסיים בדבר לא טוב כביכול: {כד} **וַיֵּצְאוּ וַיֵּרְאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתֶּם לֹא תָמוּת וְאַשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל בְּשָׂר:**

אלא יש לומר שאדרבה בא הפסוק הזה ללמד על חטאו של גוג ומגוג שמרד באדון העולם ואשר על כן קבל את עונשו, והוא סמל ודוגמא להיפך השראת השכינה, וכפירוש מצודת דוד והיו דראון. **פגרי מחנה גוג**

לעומקו של מקרא נח

והכנעה כלפי הקב"ה המנהיג את התיבה
בפרט ואת עולמו בכלל.

ובזכות הביטול והענווה של נח ואנשי
ביתו בתיבה, הבטיחם הקב"ה גם
ביציאתם מן התיבה **עַד פְּלִי-יַמֵּי הָאָרֶץ**
זָרַע וְקָצִיר וְקָר וְחֹם וְקִיץ וְחֹרֶף וְיוֹם
וְלַיְלָה לֹא יִשָּׁבְתוּ.

ובזה מתאחדות שתי ההפטרות הפטרת
נח והפטרת שבת ראש חדש, כאומרו
בהפטרת נח: {נדט'} **כִּי מִי נֹחַ זֹאת לִי**
אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי נֹחַ עוֹד עַל
הָאָרֶץ.

ולעתיד לבוא גם **החודשים** יתנשאו
ויהיו **קביעא וקיימא** כמובא בישעיהו
ל {כו} **וְהָיָה אֹרֶךְ הַלְבָנָה כְּאֹרֶךְ הַחֹמָה**
ובזה גם בני ישראל ככלל וכפרט יהיו
קביעא וקיימא כמובא בהפטרתנו
{כב} **כִּי כִאֲשֶׁר הִשְׁמִים הַחֲדָשִׁים**
וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים
לְפָנַי נְאֻם יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעְכֶם
וְשִׁמְכֶם, הַמֵּיִחֲלִים כֹּלֵם יַחַד לְבֵית
הַמִּקְדָּשׁ שִׁיבִנָה לְהִיּוֹת גַּם הוּא קְבִיעַא
וּקְיִמָא בְּב' א.

וכן מובא במדרש רבה [במדבר פרשה
יב] **אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינִי**
מִבְּקֶשׁ, לְפָנַי פָּחִי אֶלָּא לְפָנַי פָּחֹן. כי
בענוותנותו, האדם מתמזג כביכול עם
ענוותנותו של מלך העולם הבא לשכון
בתוככי נפשו רוחו ונשמתו. הוא המיזוג
וההשלמה בין הגוף ובין הנשמה, בין
הגשם ובין הרוח, ומתגלה מיזוג זה ביפי
תפארתו **ביום השבת וראש חדש**
הבאים כאחד. שהרי ראש חדש הוא
שיר הלל ושבח למידת ההכנעה
והענווה, כמובא בחז"ל [חולין ס:]:
אמרה לבנה לפני הקב"ה: רבש"ע,
אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר
אחד? אמר לה: לכי ומעטי את
עצמך!

והוינן בה, מדוע תמעט עצמה ולא
ימעטנה הקב"ה? אלא יש לומר כי זה
התיקון של בעל הגאווה שימעט עצמו,
תשובת המשקל על אשר נשאו לבו
להתגאות.

ועל כן מיעטה הלבנה את עצמה כתיקון
על שרצתה את כתרה של החמה.
והלבנה משולה לכנסת ישראל
הממעטים עצמם לפני בוראם, והם
היפך גוג ומגוג המתנשא בגאוותו
כפסוק המסיים את ההפטרה.

ובזה שפיר משתייכת ההפטרה
לפרשה ושופכת אור על הנסים שהיו
בתיבה, באשר היו כולם בביטול

לעומקו של מקרא נח

כל בשר, ואחר שנשבעתי מעבור מי נח עוד, כן נשבעתי שתי שבועות. א. מקצף עליך על ידי עוונך, ב. ומגער בך להגלותך.

ובשימת לב בזה הפסוק, לכאורה יש לשאול: בשלמא חציו הראשון של הפסוק קשור לפרשה: פי מי נח זאת לי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי נח עוד על הָאָרֶץ, אלא חציו השני, שהוא הבטחה לכנסת ישראל לעתיד לבוא, כן נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי נח עוד על הָאָרֶץ, יש להבין מה שייכותו לפרשת נח.

ולעומקו של מקרא יש לומר, כי קורא הדורות מראש, בהצילו את נח וכל אשר עמו בתיבה ממימי המבול, הכין כבר מבראשית את הנחמה לכנסת ישראל לעתיד לבוא, להבטיחם כי יקיים שבועתו כפי שקיים לנח וכל הבאים עמו לתיבה ולכל הדורות אחריו "כי מי נח זאת לי", וכי קיומו של העולם תלוי הוא בקיומה של כנסת ישראל.

ובאומר פי מי נח זאת לי, יתנבא הנביא בלשון נופל על הלשון כמשמעות כפולה, ויהיה פי מי גם במשמעות של "פימי", כלומר כבימיו של נח, וגם במשמעות של מי המבול. וכבימיו של נח עת נשבע שלא יביא עוד מי מבול, כן יקיים שבועתו לכנסת ישראל לעתיד לבוא, שלא יקצף ולא

להפטרת נח

[כאשר אינו יוצא בשבת]

ישעיהו, מפרק נד א' עד פרק נה ה'

בביאור ההפטרה

ושייכותה לפרשה

{נד,ט'} פי מי נח זאת לי אֲשֶׁר

נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי נח עוד על הָאָרֶץ

מובא באבודרהם בספרו על תקנות ההפטרה, כי מימי גזירות היוונים שלא לקרוא בתורה, קבעו להם לישראל לקרוא בנביא בעניין שיש בו שייכות לפרשה. וכן קבעו להם לישראל בפרשת נח לקרוא בישעיהו, מפרק נד פסוק א, עד פרק נה פסוק ה. ובו שתי הפטרות שניתקנו לקרותן גם בשבע דנהמתא: רְגִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָּה, וכן עֲנִיָּה סַעְרָה לֹא גִחְמָה. ושייכותן לכאורה לפרשת נח, הוא הפסוק {נד,ט'} פי מי נח זאת לי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי נח עוד על הָאָרֶץ כן נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי נח עוד על הָאָרֶץ. ומובא במלבי"ם [ביאור העניין] כי מי נח זאת לי, אומר כמו שנשבעתי בימי נח שלא אביא מבול לעולם, כי חסתי על העולם כולו שלא תאבד, כן את השובה בעיני ככלל העולם, והאפשריות שאקצוף עליך הוא קשה בעיני כאילו הבאתי מבול מים לשחת

לעומקו של מקרא

נח

כעין זאת הצלתם של ישראל בכל דור ודור. ואשר על כן נשבע על הדבר הזה לנח: {ט} כי מי נח זאת לי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי נח עוד על הָאָרֶץ כִּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף עֲלֶיךָ וּמִגֶּעַר בָּךְ: וכשם שעמד הקב"ה בשבועתו לנח ולדורות אחריו, כן יעמוד לכנסת ישראל עד עת בוא הגואל במהרה בימינו אמן.

ועוד יש לומר לעניין שייכות ההפטרה לפרשה

לפשוטן של דברים נקשרה ההפטרה לפרשה ע"י הפסוק (ישעיהו נד, ט') **כִּי מִי נח זאת לי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי נח עוד על הָאָרֶץ וגו' כנ"ל.**

ולעומקו של מקרא, יקשור תחילת ההפטרה לסיום הפרשה. שנאמר וְתִקֵּי שְׂרֵי עֲקֵרָה אֵין לָהּ וְלֵד (יא, ל') ותחילת ההפטרה היא רְגִי עֲקֵרָה לֹא יִלְדָה פִּצְחֵי רָגָה וְצִהְלִי וגו' (ישעיהו נד, א').

וזה שמובא במדרש רבה, אָמַר רַבִּי לִוֵּי בְּכֹל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֵין לָהּ, הִנֵּה לָהּ. [כלומר בסופה היה לה]. וְתִהִי שְׂרָה עֲקֵרָה אֵין לָהּ וְלֵד, [ובסופה] הִנֵּה לָהּ,

יגער בה וכפי שממשיך ואומר: וְחִסְדֵי מֵאֲתָד לֹא יָמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמוּט אָמַר מֶרְחֶמֶד יְהוָה.

ועל דרך הצח אומר הנביא כי מי נח זאת לי, מאי זאת, על דרך הפשט זאת השבועה שנשבעתי על מי המבול אקיימנה, ולעומקו של מקרא אמר זאת היא כנסת ישראל אשר מובטחת ועומדת עוד מימיו של נח, וזה אומר כי מי נח זאת לי, ולכן כן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף עֲלֶיךָ וּמִגֶּעַר בָּךְ. וכשם שנשבע להמשיך קיומו של העולם, מנח ועד אברהם ומאברהם דרך יצחק ויעקב עד דורות אחרונים של קץ הימין, וקיים שבועתו, כן מבטיחם הנביא כי יבואו ימים בצוק העתים, דור דור ומצוקתו, דור דור וגאולתו, כי יבואו ימים ויזדקקו ישראל לנבואה זו, ואשר היא תהיה חלק מן הנחמות שבהן ינחם ה' את כנסת ישראל. ושבועת ה' לנח תעמוד לישראל בימים קשים לְעַד, להתעודד לְעַד, ולהתמלא בתקווה שיבואו ימים טובים מאלה אשר הם חווים בזמנים קשים. ככתוב: {ז} בְּרָגַע קָטָן עֲצֻבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבָּצֶךָ: {ח} בְּשִׁצְף קֶצֶף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מִמֶּךָ וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחַמְתִּיךָ אָמַר גְּאֻלְךָ יְהוָה:, והדרגה גבוהה זאת של הצלה וישועה מן השמים, בימי נח כן תהיה

לעומקו של מקרא נח

וה' פקד את שָׂרָה. זה שנאמר רַגְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה פֶּצְחֵי רַגְנָה וְצִהְלִי וְגו'.
עֲקָרָה לֹא יִלְדָה פֶּצְחֵי רַגְנָה וְצִהְלִי וְגו'.

ומסיים המדרש, צִיּוֹן הִיא דְרִשׁ אִין לָהּ, וְנִהְיָה לָהּ (ישעיה נט, כ): וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל, (ישעיה נד, א) רַגְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה פֶּצְחֵי רַגְנָה וְצִהְלִי לֹא-תֵלֵךְ כִּי-רַבִּים [יהיו] בְּנֵי-שׁוֹמְמָה [הם עם ישראל] מְבֻנִי בְעוֹלָה [הם הגויים], אָמַר ה'. קורא הדורות מראש.

וכאומרו: הַהֲתַעֲוֹרְרוּת שֶׁל אַבְרָהָם וְשָׂרָה לִלְכַת אֶרֶץ כְּנַעַן עִם צִיּוּי ה', מְמַנָּה תּוֹצְאוֹת חַיִּים עַל יְדֵי קוֹרָא הַדּוֹרוֹת מְרַאשׁ לְעוֹרֵר דְרִישַׁת צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם עַת וְנִהְיָה לָהּ, וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל, בְּב"א.

לעומקו של מקרא נח